

Adfærd under covid-19

Projekt på 1. semester

Gruppemedlemmer: Katrine Lundberg (71489), Line Jørgen Jensen (70704), Lucas Ingemann Jensen (70769), Rasmus Winckler Andersen (70740) og Tobias Theil Welling (70637).

Dato: 18. december 2020

Hus: HAB-B 2020, 45.2

Vejleder: Lars Axel Petersen

Antal Anslag: 127.444

Antal sider: 47

Abstract

This paper examines Danish high school student's perception of their own behaviour regarding the implementation of face masks during the Covid-19. The project makes use of interviews and a questionnaire conducted on high school students, to see how they view the face mask, including how they perceive their own behaviour hereof. With theories from behaviourism, the project tries to analyse and reveal the mechanisms behind the students' views and believed behaviour. Furthermore, the project investigates the face mask's role and interaction with other regulations and guidelines as part of a broader dispositive regarding the handling of Covid-19 in Denmark. This is done through a dispositive analysis based on text material on and about Foucault. The goal of the dispositive analysis is to shine a light on whether face masks is a contributing factor to the overall objective of the dispositive.

The project finds that there are multiple different views on the face masks among Danish high school students. It further reveals that there is no significant correlation between one high school student's view and believed behaviour of one. It also finds that there are indications that the implementation of face masks in some cases does not work together with the other parts of the dispositive in a desirable way. But because of the missing correlation between the perception of face masks and the believed behaviour, it does not necessarily mean that it works against the overall objective of the dispositive. These are only indications and the case needs to be investigated further to make a conclusion whereby the perspective of its purely medical effect could here be included.

Indholdsfortegnelse

INDLEDNING	5
PROBLEMFORMULERING	6
DIMENSIONSFORANKRING	6
<i>Subjektivitet og læring</i>	6
<i>Kultur og historie</i>	6
METODE	7
EMPIRI	7
<i>Interviews</i>	7
<i>Spørgeskema</i>	7
TEORI	8
<i>Behaviorisme</i>	8
<i>Dispositiv teori</i>	8
TEORIAFSNIT	10
BEHAVIORISME	10
<i>Klassisk betingning</i>	11
<i>B. F. Skinner om behaviorisme</i>	12
<i>Operant betingning</i>	13
<i>Forstærkning og straf</i>	13
<i>Mentalistiske udtryks indvirken på modtagelighed for forstærkning</i>	15
<i>Imitation og flokinstinktet</i>	15
DISPOSITIVTEORI	16
<i>Definitionen på dispositiv</i>	16
<i>Ophav</i>	17
<i>Dispositivtyper</i>	17
<i>Model for dispositivanalyse</i>	18
<i>Diskursivt dispositiv</i>	18
EMPIRIBESKRIVELSE: SPØRGESKEMA	19
<i>Graf fra spørgeskema: Spørgsmål 3</i>	19
<i>Graf fra spørgeskema: Spørgsmål 4</i>	20
<i>Graf fra spørgeskema: Spørgsmål 5</i>	20
EMPIRIBESKRIVELSE: INTERVIEWS	21
ANALYSE.....	22
ANALYSE MED UDGANGSPUNKT I KLASSISK BETINGNING	22
ANALYSE MED UDGANGSPUNKT I OPERANT BETINGNING	25
<i>Positiv forstærkning</i>	25
<i>Delkonklusion 1</i>	25
<i>Positiv straf</i>	26
<i>Komparativ analyse</i>	27
<i>Delkonklusion 2</i>	28
<i>Imitation og flokmentalitet</i>	28
DISPOSITIVANALYSE	29
<i>Analysemodel</i>	29
<i>Historisk baggrund</i>	29
<i>De forskellige dele af covid-19 dispositivet</i>	30
<i>Undersøgelse af sammenstyknig og kategorisering af dispositivets dele</i>	31

<i>Overordnet kategorisering af covid-19 dispositivet</i>	33
<i>Mundbindet som del af covid-19 dispositivet</i>	34
DISKUSSION	36
SAMMENHÆNG MELLEM STIMULI OG RESPONS FOR GYMNASIEELEVENE	36
BEHAVIORISMENS BEGRÆNSNINGER	37
ANVENDELSEN AF BEHAVIORISME I DENNE OPGAVE	38
DISKURSEN OMKRING MUNDBIND.....	39
BEHAVIORISME OG DISPOSITIVER I KOMBINATION	41
KONKLUSION	43
PROJEKTREFLEKSION	44
LITTERATURLISTE	45

Indledning

Siden covid-19 pandemien i starten af 2020 ramte Danmark, har vi skullet vænne os til en helt anden hverdag, end vi er vant til. Vi samles kun få mennesker, og det er blevet en vane at holde afstand og have god håndhygiejne. Retningslinjer om afstand og god håndhygiejne har vist sig ikke at være nok, og det har ført til yderligere tiltag såsom implementeringen af mundbind. Et tiltag der i høj grad er blevet diskuteret.

Diskussionen er velbegrunderet. I et interview i Aftenshowet den 12. februar 2020 bliver direktør for Sundhedsstyrelsen Søren Brostrøm spurgt, om det giver mening at bruge mundbind. Hertil svarer han: *Ikke rigtigt hvis man er almindelig turist eller almindeligt rejsende. I hvert fald ikke i Danmark, men også hvis man rejser andre steder hen i verden... men hvis det er sådan almindelig omgang ... sidde i en bus osv. Så er det sådan set mere, øh der er noget der er meg...mere vigtigt end mundbind og meget mere effektivt* (DR, 2020, min. 18.30). Den 28. juli 2020 udtaler Brostrøm i et interview til DR: *Hvis man snakker om at vi alle sammen skal have mundbind på i det offentlige rum ... så er svaret nej. Det giver ikke mening ... i den nuværende situation* (Nielsen, 2020). Den 15. august 2020 indførte regeringen alligevel krav om mundbind i al kollektiv trafik (TV2, 2020, min. 00.50). Dette krav blev yderligere udvidet på et pressemøde fredag den 23. oktober 2020 til at gælde i alle indendørs lokaler med offentlig adgang (Regeringen.dk, 2020, min. 06.35).

Siden det blev påbudt at bære mundbind i det offentlige rum, har flere danskere betvivlet mundbindets effekt. Videnskabelige rapporter giver modstridende billeder af, hvor effektivt brugen af mundbind er i forhold til at bremse smittespredning (Sundhedsstyrelsen, 2020a, s. 11). På baggrund af disse modstridende billeder, undrer det os, hvordan det er blevet taget imod af de danske unge, særligt gymnasieeleverne.

På landets gymnasier er mundbind for alvor blevet en del af elevernes hverdag. Eleverne har siden torsdag den 29. oktober 2020 skulle bære mundbind, når de bevæger sig rundt på gymnasiet, mens de må tage det af, når der undervises i klasselokalerne. Vi vil gerne undersøge gymnasieelevernes adfærd efter implementeringen af mundbindet. Har kravet om mundbind i det offentlige rum indflydelse på deres hverdag, når mundbindet skal benyttes så ofte? Hverdagen på gymnasiet er præget af samarbejde og intimitet i klasser og grupper, men bliver disse sociale instanser udfordret eller præget af mundbindet? Vi må formode, at kravet om mundbind har haft stor betydning for elevernes hverdag, så hvordan har gymnasieeleverne taget imod dette tiltag, og har det haft betydning for deres adfærdsmønstre? Tror eleverne i det hele taget på, at mundbindet har en effekt imod smittespredning?

Vi har valgt at kigge på gymnasieelever, da vi ser det unge segment som en målgruppe, der er relevant og interessant. Selvom de unge ikke er i risikogruppen, så har de stadig meget på spil. Nemlig deres ungdom. Ungdommen er en aldersgruppe, der ofte italesættes i pressen og til regeringens pressemøder, hvilket er medvirkende til vores interesse. Tiden på gymnasiet ses ofte som vigtig for personlig udvikling og identitetsdannelse. De unge er i høj grad præget af omgang med mange mennesker, socialt samvær og intimitet. Alt dette er noget, der de seneste måneder er skåret gevaldigt ned på, hvis ikke det er forbudt. Det vil formentlig fortsætte fremadrettet. Derfor tænker vi, at gymnasieeleverne er en interessant gruppe at undersøge. De har i den grad noget på spil, og vi må formode, at de derfor har noget på hjertet.

Vi vil derfor undersøge gymnasieelevers egen opfattelse af deres adfærd i forbindelse med mundbind i det offentlige rum. Vi vil se på mundbindet som en del af et større dispositiv og undersøge, hvordan mundbindet spiller sammen med andre dele af dette dispositiv. Ydermere vil vi benytte behaviorismens teorier til at forklare gymnasieelevernes opfattelse af mundbindet og deres handling heraf. Til slut vil vi diskutere fejlkilder og inddrage studier udefra for at få en mere nuanceret vinkel på vores undersøgelse.

Problemformulering

Hvordan kan behaviorismen benyttes til at beskrive gymnasieelevers opfattelse af egen adfærd efter implementeringen af mundbind? Og hvordan spiller mundbindet sammen med de resterende elementer i et samlet covid-19 dispositiv?

Dimensionsforankring

Subjektivitet og læring

Subjektivitet og læring er den dominerende dimension i opgaven, da vi har fokus på den menneskelige adfærd. Den anvendes i projektet ved at berøre de teorier, som hører under behaviorismen.

Kultur og historie

Kultur og historie anvendes i projektet til at udarbejde en dispositivanalyse. Dette berøres i det historiske perspektiv, som er med til at danne et overblik over den historiske baggrund for det pågældende dispositiv samt drage paralleller til fortidige epidemier. Ydermere bruges dimensionen indenfor det kulturelle aspekt, når vi arbejder med begrebet diskurs.

Metode

I det følgende beskrives hvilke metoder og teorier vi har valgt at benytte i denne opgave.

Empiri

Interviews

Vi har valgt at benytte interviewmetoden til at undersøge, hvilket syn danske gymnasieelever har på kravet om mundbind, herunder hvordan de har taget imod det. Som tidligere nævnt finder vi det interessant at fokusere på unge mennesker, da de er en omtalt aldersgruppe i pressen under covid-19 pandemien. De beskrives ofte, som dem der bryder reglerne og som værende de store smittespredere (Bruun, 2020). Da vi vil undersøge de unges syn på mundbind, er det oplagt at interviewe gymnasieelever. De er den pågældende aldersgruppe og er samlet på institutioner, hvor interviewene passende kunne foretages. Gymnasietiden er en intens periode i teenageårene, hvor særligt intimitet, nærvær og sociale aktiviteter ofte opfattes som vigtige elementer for identitetsdannelse. Derfor vil mange sige, at deres hverdag er blevet påvirket særligt meget af covid-19 restriktionerne. Med gymnasieelever som målgruppe kan vi undersøge en målgruppe, vi finder interessant samtidig med, at der rent praktisk virker til at være gode muligheder for indsamling af empiri.

Vi har valgt at lave semistrukturerede interviews. Vi har valgt denne metode, da vi kan få dybdegående svar, og undersøgelsen samtidig kan foregå på gymnasiets præmisser. Med det semistrukturerede interview kunne vi opfylde Frederiksberg Gymnasiums ønske om kun at møde op i et frikvarter. Vi havde på forhånd lavet en række spørgsmål, men disse kunne vi afvige fra afhængigt af interviewets fremgang og indenfor tidsrummet, vi havde til rådighed. På denne måde kunne vores undersøgelse foregå på gymnasiets præmisser, men samtidig kunne vi tale med eleverne længe nok til at få dybdegående svar, vi kunne bruge i projektet. Dog erfarede vi, at det i visse tilfælde var gavnligt med mere tid til interviewene. Derfor inkluderede vi yderligere interviews uden tidsbegrænsning med elever fra andre gymnasier. Udover tidsrammen for interviewene var fremgangsmåden den samme ved disse interviews, som den var på Frederiksberg Gymnasium.

Som nævnt ovenfor havde vi opstillet en række spørgsmål forud for interviewene. Vi delte disse op i forskerspørgsmål og interviewspørgsmål. Formålet med de semistrukturerede interviews er at undersøge gymnasieelevernes adfærd. Vores forskerspørgsmål omhandler derfor dette emne. For at gøre disse spørgsmål lettere at tilgå for gymnasieeleverne opstillede vi interviewspørgsmål, der omformulerer forskerspørgsmålene til daglig tale, hvor fagbegreber ikke indgår. Sproget er lettere at gå til. De strukturerede spørgsmål hjælper ydermere med at styre retningen for interviewet, så vi ikke i for stor en grad afviger, fra det vi gerne vil undersøge. Samtidig gør de semistrukturerede interviews, at vi godt kan afvige til en vis grad. Hvis et interview tager en interessant drejning, kan vi følge denne. Disse kommentarer kan skabe nye retninger, vi eventuelt kan inkludere i vores analyse og diskussion. Derudover er vi med denne metode i kontrol over situationen og sikrer hermed, at vi undersøger den korrekte målgruppe. Vi havde begrænset tid til at foretage interviewene, og grundet covid-19 kunne vi kun være på Frederiksberg Gymnasium i et spise-frikvarter. Det var derfor ikke muligt at opnå et repræsentativt udsnit af holdningen om mundbind blandt de gymnasieelever, vi kunne interviewe. Derfor valgte vi også at lave et spørgeskema.

Spørgeskema

Formålet med vores spørgeskemaundersøgelser var at underbygge vores udtalelser fra interviewene med tal og på den måde skabe en mere repræsentativ undersøgelse. Vi valgte at lave et kort spørgeskema med 3

spørgsmål, som vi opstillede på baggrund af vores interviews. I interviewene var der forskellige holdninger til mundbindets effekt, hvad mundbindet gør ved vores afstand, og om mundbindet giver tryghed. Vi ville i spørgeskemaet forsøge at finde ud af, om disse holdninger generelt varierer, eller om nogle af holdningerne er mere udbredte end andre. Derfor omhandler de 3 spørgsmål ligeledes afstand, tryghed og effekt af mundbind. Formålet med kun at lave 3 spørgsmål var at undgå, at gymnasieeleverne ikke ville besvare spørgeskemaet grundet dets omfang. Derudover lavede vi to yderligere spørgsmål. Et spørgsmål, der gik på, hvilken region man går på gymnasiet i, og et hvor man skulle angive sit køn. Dette gjorde vi som en sikring til os selv om, at vi har et nogenlunde repræsentativt udsnit af Danmark repræsenteret i undersøgelsen. Det er vi lykkedes med, da vi har repræsentanter fra alle 5 regioner og fra forskellige køn. Derudover lavede vi en mulighed, hvor eleverne frit kunne knytte en kommentar til deres svar. På denne måde har vi flere udtalelser at benytte i vores analyse.

Spørgeskemaet er en god metode at bruge under covid-19, da muligheden for at overholde myndighedernes anbefaling om at have begrænset fysisk samvær imødekommes. Vi kan få mange besvarelser og samtidig sørge for at overholde restriktioner under pandemien. Dog er der også udfordringer ved metoden. Spørgeskemaet er anonymt, og vi kan derfor ikke sikre os, at det er den rigtige målgruppe, der svarer. Derudover er alle svar fra undersøgelsen ikke brugbare, da vi har oplevet kommentarer, der ikke er relevante for undersøgelsen. Dette er en af de største fejlkilder ved vores undersøgelse.

Der kan være udfordringer ved at have fokus på egen adfærd og disciplinering, når vi laver interviews og spørgeskema. Kan vi f.eks. regne med, at det gymnasieeleverne fortæller om deres adfærd er sandfærdigt? Der kan være tale om en bevidst lille hvid løgn, når man står ansigt til ansigt med en interviewer, og derfor ikke er anonym. Derudover er det endnu nemmere at fortælle en hvid løgn i et spørgeskema, hvor man ikke står ansigt til ansigt. Men der kan også være tale om, at man ubevidst ikke er klar over ens egen adfærd. Det at se sig selv objektivt udefra kan være en udfordring. Der kan være en tendens til, at mennesker gør ting der er forkerte, i troen på at det er rigtigt. Selvom man prøver at være saglig og objektiv, kan det i sidste ende være fejlfyldt, da det tager udgangspunkt i de personlige holdninger. Det er herved vigtigt at pointere, at vi vil undersøge elevernes opfattelse af egen adfærd og ikke deres faktiske adfærd.

Teori

Behaviorisme

Teorier om behaviorisme skal være medvirkende til at skabe forståelse for gymnasieelevernes adfærd. De klassiske begreber respons og stimuli kan nøgternt forklare adfærd. Klassisk betingning kan beskrive, hvordan covid-19 ofte opfattes som utrygt, og både klassisk og operant betingning kan medvirke til at vise, hvordan denne utryghed kan påvirkes på forskellige måder. Herudover kan teorier om positiv og negativ forstærkning samt straf give os et billede af gymnasieelevernes opfattelse af mundbind, og om denne har en sammenhæng med elevernes adfærd. Behaviorisme skal hjælpe med at fortolke den adfærd, vi hører om i vores spørgeskemaer og interviews. Vores fremgangsmåde til dette vil være at finde sammenhænge og modsætninger mellem teorierne og vores interviewsvar. Herudover vil vi senere i rapporten nuancere, hvordan Burrhus F. Skinner og John B. Watson forholder sig kritiske til behaviorismen.

Dispositiv teori

Vi vil inddrage Michel Foucaults dispositiv teori for at blive klogere på kravet om mundbind i det offentlige rum. Ved at se på det fra perspektiver forankret i Foucaults dispositiv teori, forventer vi at kunne få nye

indsigter i emnet. Disse indsigter skal bruges til at analysere vores empiri, samt til at kvalificere vores diskussion og sætte den i en aktuel og relevant sammenhæng.

Projektet omhandler adfærd, og dispositivet spiller godt ind, da det er en forudsætning for dispositivet, at det omhandler adfærd i et samfund. Dispositiv som begreb er en kompleks størrelse, der indebærer mange elementer. Vi vil udarbejde vores egen analysemodel, hvor vi vil udplukke det mest brugbare til vores dispositivanalyse.

Teoriafsnit

Behaviorisme

I følgende afsnit redegøres for begreberne behaviorisme, klassisk betingning, operant betingning, stimuli, respons, forstærkning, straf og imitation.

Den amerikanske psykolog John B. Watson (1878 - 1958) er grundlægger for teorien om klassisk betingning. Watson udforskede dyreadfærd, men hans teorier bruges også til at forklare menneskelig adfærd (Bengt-Pedersen & Andersen, 2020). Han anses for at være en af de centrale grundlæggere af behaviorisme. Watson ser bort fra bevidsthed og psyke og fokuserer nøgternt på adfærd med fokus på stimuli og respons. Watson beskriver at behaviorisme er "naturvidenskab" og umiddelbar uden nogen direkte klassisk definition (Watson, 1924, s. 11).

Watson konstaterer, at behavioristen har større interesse i menneskers reaktioner og handlinger end i dyrenes. Videnskabsmænd er overordnet interesserede i at kontrollere og manipulere naturlige fænomener. Watson understreger, at fokuspunktet og formålet indenfor og med denne videnskab er at undersøge menneskers reaktioner. Målet for behavioristen er at kontrollere gennem betingning og forudsigelse af menneskelig aktivitet (Watson, 1924, s. 11). Watson beskriver, at behavioristen benytter sig af to begreber: stimuli og respons. Stimuli anvendes om det, der påvirker os mennesker. Respons er menneskers reaktion på denne påvirkning (Watson, 1924, s. 12–15). Stimuli er således et begreb, der beskriver situationer, og begrebet respons dækker over reaktioner og adfærd. Der er en sammenhæng mellem vores stimuli og respons. Watson beskriver denne sammenkobling af respons og stimuli som betingninger. I denne forbindelse beskriver Watson, hvordan dyr og mennesker kan lære at associere ellers ubeslægtede stimuli med hinanden. Denne proces kalder han for klassisk betingning (Watson, 1919, s. 20–21). Watson er bevidst om begrænsninger ved teorien og beskriver blandt andet, hvordan andre faktorer end stimuli og respons kan spille ind på klassisk betingning (Watson, 1919, s. 13).

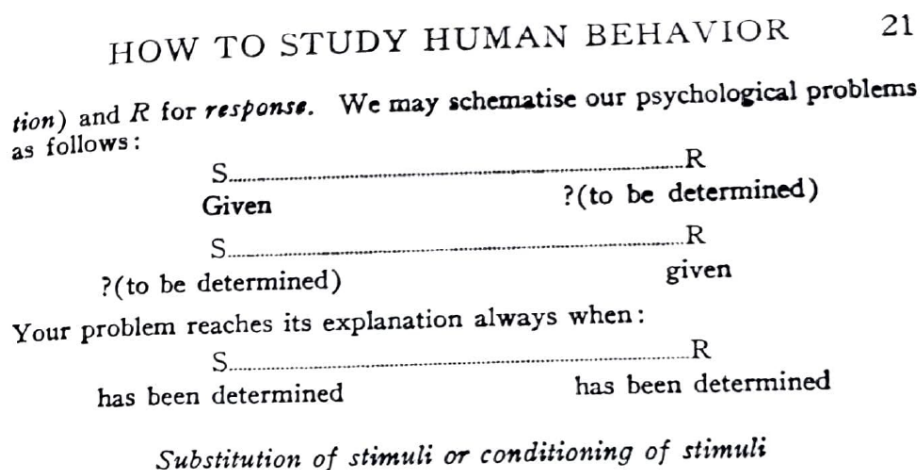
Watson kommer ind på, hvordan mennesker kan kontrollere egen respons. Watson beskriver, at menneskers respons kan begrænses af mennesker selv. Dog understreger han, at mennesker ikke alene kan begrænse deres respons på en stimulus, for omgivelserne spiller også en rolle (Watson, 1924, s. 15). Watson eksemplificerer dette således: Menneskers mave kan rumle, og deraf udsende et signal til kroppen om sult. Mennesker reagerer på dette og kan justere dets adfærd efter signalet. Her tilføjer Watson, at mennesker er tilbøjelige til at finde føde, og ser mennesker f.eks. æbler hængende i træet, vælger de at spise dem, indtil de føler mæthed. Når mennesker har fået deres behov opfyldt, skal menneskers energi ikke bruges på søgen efter mad, og mennesker vil højst sandsynligt ændre deres adfærd omkring æbletræet. Denne ændring kunne eksempelvis være, at mennesker leger i træet. Et andet eksempel er, at hvis det blæser, så udsender kroppen signaler, om at den fryser, er kold og mangler varme. Mennesker vil derfor søge læ. Begge eksempler stimulerer mennesker til videreførende handlinger på baggrund af kroppens udsendte signaler (Watson, 1924, s. 15).

Watson forklarer, at der er to generelle former for respons: en external og en internal, som med andre ord kan beskrives som den eksplicite og den implicite respons. De implicite vilkår for en respons er anderledes end de eksplicite, da de er skjult fra øjet. Et eksempel på dette er en stigning af blodtrykket. Spørgsmålet går derfor på, om behaviorisme er en metode til at studere menneskelig adfærd, eller om det generelt er et system i biologien (Watson, 1924, s. 16).

Klassisk betingning

Klassisk betingning forklarer, hvordan begreberne stimuli og respons kan hænge sammen. Watson beskriver, at en stimulus (S) skaber en bestemt respons (R). I den klassiske betingning opstår en reaktion på baggrund af en stimulus, hvilket kan illustreres således: $S \rightarrow R$. Betingning er en indlæringsproces, hvor en stimulus sammenkobles med en anden. Watson undersøger menneskelig adfærd med det formål at påvirke et menneske, så det giver en ønsket respons/adfærd. Watson argumenterer for, at når stimuli eller respons er betinget, har det afgørende betydning for mennesker (Watson, 1919, s. 22). Der kan dannes en vane på baggrund af en tidligere indlært stimulus. Dette sker, når en stimulus uden en umiddelbar respons sammenkobles med en stimulus med en allerede betinget respons. Denne nye vane kan være modstridende med, hvad der opfattes som naturligt at gøre (Watson, 1919, s. 24–25). Watson tilføjer, at nogle ikke-betingede stimuli ikke kan betinges. Et eksempel hvor betingningen ikke kan finde sted, ses når man får lys mod øjnene. Pupillens reaktion på lys er naturlig og kan ikke kontrolleres. Denne stimulus kan derfor heller ikke betinges. Når en stimulus fastlægges, er det dermed nødvendigt at undersøge, om den er betinget eller ikke betinget (Watson, 1919, s. 22).

Klassisk betingning handler om, hvordan mennesker eller dyr gennemgår en indlæringsproces, hvor en respons overføres fra en stimulus til en anden. Watson beskriver klassisk betingning ved hjælp af figuren nedenfor (Watson, 1919, s. 21).

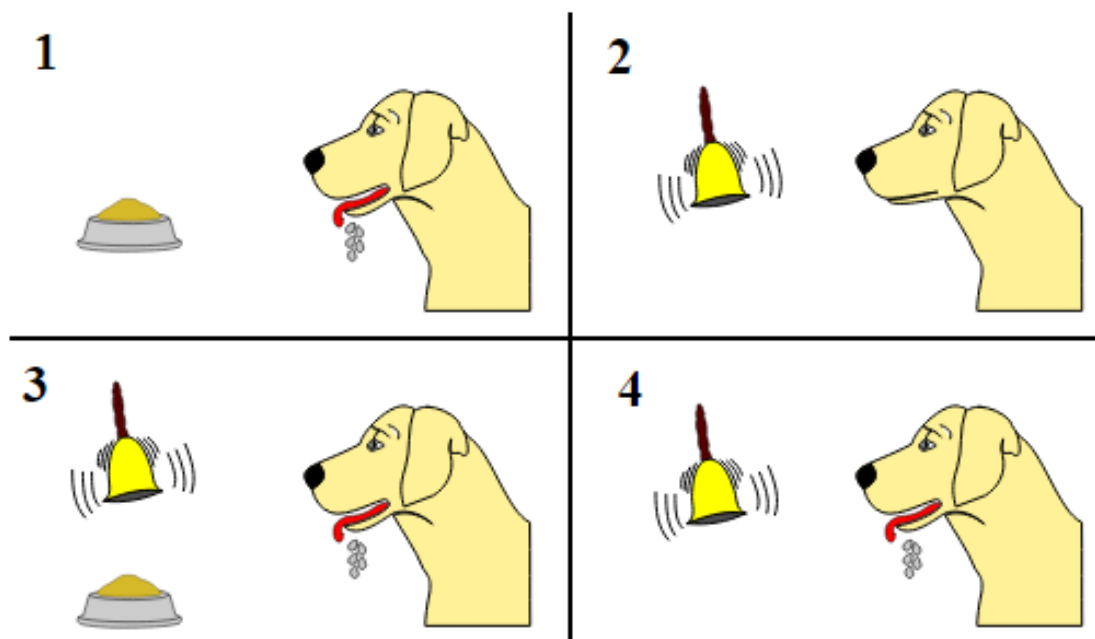

Figur 1 – Viser klassisk betingning. Illustration fra (Watson, 1919, s. 21).

Watson inddeler denne figur i 3 trin. (S) for stimuli, og (R) for respons.

1. Trin viser, at stimuli er givet, men at responsen mangler at blive fastlagt. Der er en fastlagt påvirkning af menneskers omgivelser, hvoraf dets respons ikke vides endnu.
2. Trin viser en eksisterende respons, men præciserer ikke, hvad der udløser responsen. I dette tilfælde vil man undersøge, hvad responsen bygger på, og hvilken betydning den har for stimuli.
3. Trin skiller sig ud fra de to forrige. Denne viser, at både stimuli og respons er fastlagt. Det er dermed nødvendigt at undersøge deres sammenhæng for at forstå enkeltvis stimuli og respons. Watson argumenterer for, at det er i figur 3 problemets forklaring fremtræder, da begge dele er fastlagt på forhånd (Watson, 1919, s. 21).

Det mest kendte eksempel på klassisk betingning, udspringer i den russiske fysiolog Ivan Pavlovs forsøg med hunde. Pavlov observerede, at hunde savler, når de får mad. Pavlov observerede dog, at hunde ligeledes ofte savler, inden de får mad. Dette fik Pavlov til systematisk at undersøge, hvad der kan udløse savl hos hunde (Udforsksindet.dk, 2017). I den forbindelse opstiller Pavlov sit kendte forsøg, der i daglig tale omtales som forsøget om "Pavlovs hunde". Dette forsøg kan ses på illustrationen nedenfor. Pavlov viser i forsøget, hvordan stimuli og respons hænger sammen i klassisk betingning. Før betingningen har fundet sted, er hundenes respons, at de savler, når de ser mad (figur 1), og hundene har et neutralt respons, når der ringes med en klokke (figur 2). Under betingningen ringer Pavlov med klokken, mens hundene ser på mad, og hundene udsættes for begge stimuli samtidig (figur 3). Dette resulterer i, at hundene efter betingningen savler, når de hører klokken (figur 4). De to stimuli er nu sammenkoblet for hundene. Den neutrale stimulus er blevet en betinget stimulus, og denne kan udløse en betinget respons (Andersen, 2020).

Figur 2 – Illustrerer forsøget med "Pavlovs hunde". Illustration fra (Korvo, 2019).

Watson konkluderer, at klassisk betingning er eksemplarisk bedre forklaret med udgangspunkt i dyr end i mennesker. Dyr er mere simple end mennesker, og derfor er det nemmere at anvende teorien på dyr (Watson, 1919, s. 25).

Mennesker kan reagere, handle og blive påvirket i forskellige stadier. Det er gennem menneskers vaner og associationer, at ændringen af dem kan forekomme. For eksempel kan duften af slik få munden til at løbe i vand, men ligeledes kan munden løbe i vand, inden duften trænger ind. Dette kan f.eks. ske, hvis vedkommende, der i besiddelse af posen larmer med posen. Watsons eksempel tydeliggør, at små associationer som mennesker danner og kan danne, kan frembringe en handling (Watson, 1919, s. 30).

B. F. Skinner om behaviorisme

Den amerikanske psykolog Burrhus F. Skinner (1904-1990) beskæftiger sig ligeledes med behaviorisme. Han videreudvikler Watsons begreb klassisk betingning. Ligesom Watson forklarer Skinner adfærd på baggrund af forsøg med dyr (Hansen, 2017). Operant betingning handler om, hvordan læring foregår gennem konsekvenser af adfærd. Der er tale om et samspil med omgivelserne. I den forbindelse taler Skinner om

forstærkning og straf. Disse har indflydelse på, hvor tilbøjelige vi er til at gentage en given adfærd (Skinner, 1975, s. 47–48).

Behaviorisme fungerer ifølge Skinner på en måde, hvor man observerer oprindelige årsager til adfændsændring og ser bort fra mellemliggende følelser og sindstilstande. Der tages udgangspunkt i, hvad der objektivt kan ses hos den anden. Dog er det ifølge Skinner ikke muligt at finde årsagen for en andens handling udelukkende ved at fokusere på observerbare omstændigheder. Omgivelserne har indflydelse på subjekters handlemønstre. Dermed kan mennesker ikke reduceres til en mekanisme, da der skal tages højde for mentalismen. Mentalismen er en gren af behaviorismen, der ser bort fra ydre fysiske omgivelser og kun beskæftiger sig med det enkelte subjekt med særligt fokus på dets bevidsthed. Når fysiske omgivelser studeres, kan deres betydning ifølge Skinner ikke afvises. Vi kan ikke, mennesker imellem, objektivt studere følelsesregistret og sansningerne, men vi kan derimod anskue, hvordan subjekter reagerer på stimuli. Derved kan der opsættes teser for den responderende adfærd (Skinner, 1975, s. 22).

Operant betingning

Skinner beskriver operant betingning som en del af den proces, der sker, når en person skal klare sig effektivt i nye situationer. Her er der ikke tale om at være påvirket af viljer udefra, men derimod at adfærden kontrolleres af individet selv. Han beskriver områder af menneskers basale behov (mad og drikke, seksuel kontakt og alt der indbefatter artens overlevelse) og forklarer den adfærd der tillægges disse situationer som en overlevelsesværdi (Skinner, 1975, s. 48). Hvis mennesker har udsigt til ikke at få opfyldt disse basale behov, vil de ændre deres adfærd herefter. Når vi er sultne, vil vi udvise den adfærd, der bringer mad på bordet. Vores adfærd vil i en sådan situation blive forstærket, alt efter hvor desperate vi er for at få opfyldt behovet.

Skinner opdeler adfærd i operant adfærd og refleksadfærd. I tråd med omgivelsernes foranderlighed vil mennesker udvikles til at respondere i visse situationer. Skinner kalder dette en betinget refleks. Begrebet omhandler menneskers umiddelbare objektive reaktion. Skelnen mellem operant adfærd og refleksadfærd ligger i, at operant adfærd kontrolleres af den person, der udviser adfærden, det Skinner beskriver som viljesakt, hvorimod refleksadfærd er påvirket af viljer udefra (Skinner, 1975, s. 48). Påvirkningen kan komme fra andre mennesker såvel som fysiske omgivelser.

Forstærkning og straf

Som beskrevet opererer den operante betingning med konsekvenser, og hvordan disse er afgørende for adfærd. Konsekvenser er med til at styrke eller sænke gentagelsen af en given adfærd. Disse konsekvenser deler Skinner op i *forstærkning* og *straf*. Disse deler Skinner yderligere op i positive og negative. Skinner benytter ordene *positiv* og *negativ* til at beskrive om der tilføjes eller fjernes noget. Når Skinner bruger disse betegnelser, handler det ikke om, at noget er godt eller dårligt. Forskellen på forstærkning og straf går ud på, om det der tilføjes eller fjernes, er noget der af personen opfattes som godt eller skidt. Ved positiv forstærkning og positiv straf tilføjes noget, der har indflydelse på adfærden, og ved negativ forstærkning og negativ straf fjernes noget, hvilket har indflydelse på adfærden.

Når Skinner taler om straf, afviger han fra den gængse forståelse, hvor straf handler om en fysisk disciplinering og kontrol. Straf kan f.eks. være, når et barn tager et kødben fra en hund, og barnet bliver bidt af hunden. Der er en konsekvens ved barnets handling, og barnet vil muligvis lære ikke at stjæle kødben fra en hund igen. Skinner argumenterer for, at straf er relateret til betingelser. Mennesker kan arrangere straf for at påvirke andre menneskers adfærd. Straf er medvirkende til at sænke frekvensen af en given adfærd eller til at sørge

for gentagelse af adfærd. Med andre ord: formålet med straf er at få en person til enten at styrke sin adfærd eller ikke at gentage sin adfærd (Skinner, 1972, s. 58–59).

Nedenfor ses en beskrivelse af henholdsvis positiv forstærkning, negativ forstærkning, positiv straf og negativ straf.

Positiv forstærkning: Ved positiv forstærkning sker en *tilføjelse* af noget, der opfattes som *godt*. Denne tilføjelse kan styrke en adfærd. *Eksempel:* Når et barn opfører sig ordentligt, kan det belønnes med noget, barnet kan lide f.eks. slik. Skinner benytter et eksempel med at drikke et glas vand, når man er tørstig. Efter at have gjort dette, vil det være sandsynligt, at man gentager handlingen, da man erfarer, at vandet slukker tørsten (Skinner, 1975, s. 54).

Negativ forstærkning: Ved negativ forstærkning *fjernes* noget, der opfattes som *ubehageligt*. Dette *gøres* for at skabe en gentagelse af en given adfærd. *Eksempel:* Hvis man giver sit barn lov til at slippe for at spise grøntsager (forudsat at barnet ikke vil have grøntsager), hvis barnet ikke går i seng til tiden. Her benytter Skinner følgende eksempel: Hvis vores sko trykker, tager vi den af, og undgår det ubehagelige ved den trykkende sko. Vi oplever en stimulus: at skoen trykker, og dette resulterer i en respons: vi tager skoen af. Den negative forstærkning har herved indflydelse på adfærden. En anden gang er vi højst sandsynlig også tilbøjelige til at tage vores sko af hvis den trykker (Skinner, 1975, s. 54).

Negativ forstærkning kan yderligere deles op i to: Man kan aktivt forsøge at undgå det ubehagelige eller man kan flygte fra det. *Eksempel på flugt:* Når man trykker på "snooze-knappen" hver morgen, fordi man gerne vil have mere søvn. *Eksempel på et aktivt forsøg på at undgå noget ubehageligt:* Man studerer effektivt med formålet at få en god karakter. Der *gøres* noget aktivt for at undgå et negativt resultat.

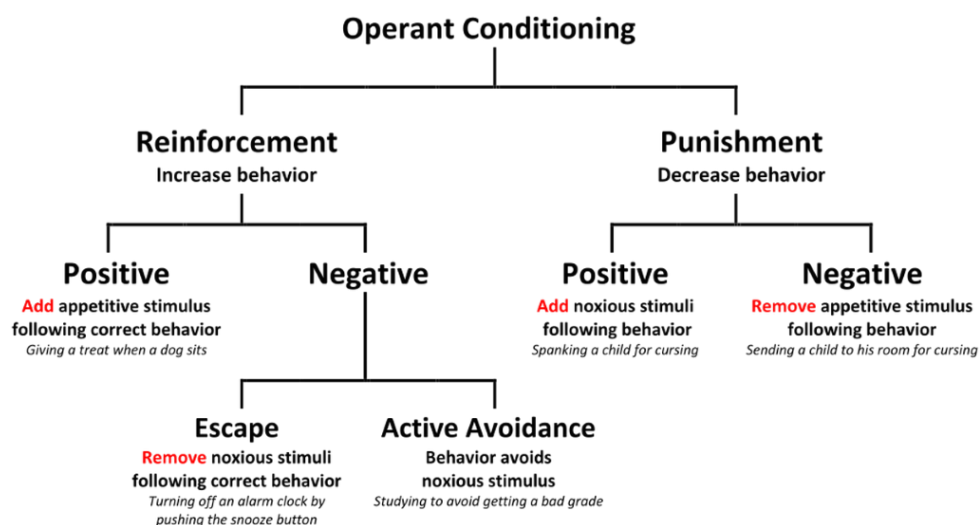
Forstærkning har med andre ord til formål at *tilføje noget positivt* eller *fjerne noget negativt* for at styrke en adfærd.

Positiv straf: Ved positiv straf *fjernes* noget, der opfattes som *godt*. Dette er medvirkende til at sænke frekvensen af en given adfærd (Skinner, 1975, s. 70–73). *Eksempel:* Når en mor fjerner sit barns fredagsslik, hvis barnet har opført sig uhensigtsmæssigt.

Negativ straf: Ved negativ straf *tilføjes* noget, der opfattes som *ubehageligt* (Skinner, 1975, s. 70–73). Denne form for straf er ligeledes medvirkende til at sænke frekvensen af en given adfærd. *Eksempel:* Hvis et barn klarer det dårligt i skolen, bliver det sat til at lave flere skoleopgaver.

Med andre ord: Ved forstærkning bliver der tilføjet noget godt eller fjernet noget dårligt. Ved straf tilføjes noget dårligt eller fjernes noget godt (Skinner, 1975, s. 70–73).

Nedenfor ses en figur, der beskriver, hvordan forstærkning og straf har betydning for operant betingning:

Figur 3 - Viser oversigt over Operant betingning. Illustration fra (Neveu, 2020)

Mentalistiske udtryk indvirken på modtagelighed for forstærkning

Skinner beskriver en række mentalistiske udtryk, der kan have indvirkning på modtageligheden over for forstærkning og styrken af den forstærkede adfærd. Han nævner de 4 effekter: Savn, trang, lyst og ønsker. Skinner definerer savn, som det der beskriver en knaphed, eller noget vi mangler. I kraft af at vi mangler mad og bliver sultne, finder vi et savn til mad. En person, der i denne sammenhæng føler savn eller trang til mad, vil ifølge Skinner ty til en adfærd, der tidligere er blevet forstærket med mad. Ved at være frataget de basale nødvendigheder for overlevelse, vil det kunne forudsiges, hvor forstærkende en begivenhed vil være, og hvor stærk en adfærdsændring en person vil engagere sig i. Dette begrundes i overlevelsesværdien af den forstærkende begivenhed. En begivenhed eller hændelse vil ikke kun være forstærkning, fordi den afføder en trang. Trangen eller savnet vil styrkes, alt efter hvor essentielt det er for vores basale overlevelse.

Forinden den forstærkende adfærd, vil lysten spille ind. Lysten vil opstå i fraværet af handlingen og ophøre igen, lige så snart handlingen indtræder. Når vi mangler mad, vil vi ikke alene føle savn, men også en lyst til at fremprovokere den adfærd, der tidligere har givet resultater. Ønsket hænger, i Skinners overbevisning, sammen med en intensiveret tilstand af deprivation, hvor det ikke er muligt at udføre en adfærd. Man vil i stedet ønske tingene anderledes, eller at man havde andre handlemuligheder.

Disse indre tilstande er alle en del af responsen på den operante forstærkning. *Når vi reforcerer¹ en person hedder det sig at vi giver ham et motiv eller en ansporing, men vi slutter os til motivet eller ansporingen fra adfærden* (Skinner, 1975, s. 59).

Imitation og flokinstinkt

Hvis andre i en gruppe opfører sig åbenbart efter en overlevelsesstrategi, vil vi imitere deres adfærd. Hvis man ser en stor gruppe mennesker løbe ned ad gaden, vil den naturlige reaktion være at løbe med, da man implicit tænker, at det må være en fare, de flygter fra. Andre mennesker er en permanent del af menneskers

¹ At reforcere og forstærke har samme betydning. Skinner benytter begge begrebet i bøgerne *Om Behaviorisme* og *Har vi råd til frihed?*

omgivelser (Skinner, 1975, s. 50), og derfor vil man respondere på samme vis og undslippe den eventuelle fare, der måtte være.

Skinner beskriver, at adfærd skabes på baggrund af genetik, men samtidig formes af omgivelserne. Gennem imitationen lærer vi af dem, vi vokser op omkring.

Dispositivteori

I følgende afsnit redegøres for begrebet dispositiv, dispositivtyper, dispositivanalyse og diskursers rolle for dispositiver i relation til denne opgave.

Definitionen på dispositiv

Dispositiv er et begreb, den franske filosof og forfatter Michel Foucault bruger indenfor samfunds- og magtanalytik. Fra det franske ord *dispositif* henviser ordet til "anordning", "orden", "fordeling" eller "opstilling". En teknisk og almindeligt udbredt betydning af ordet er også: *hvordan delene af et apparatur hænger sammen og hvorledes dette apparatur indvirker på sine omgivelser, altså dets virkemåde* (Raffnsøe & Gudmand-Høyer, 2005, s. 154). I et interview benytter Foucault ordet *apparatur* i stedet for dispositiv (Foucault, 1977, s. 198–228). Disse ord lader til at kunne betyde det samme for Foucault. Et apparatur er en teknologisk samling af apparater og instrumenter og deres virkning. Et dispositiv er på samme måde en samling eller en anordning af forskellige dele og deres samspil og virkning. Men i stedet for apparater og instrumenter er delene nogle 'sociale teknologier' (Raffnsøe et al., 2009, s. 216–217). De sociale teknologier skal forstås ligesom andre teknologier, men bare i sammenhæng med at behandle, hvordan vi omgås hinanden (Raffnsøe & Gudmand-Høyer, 2005, s. 155).

I førnævnte interview giver Foucault en definition på dispositivet samt eksempler på, hvad de sociale teknologier kan være: *Bag et sådant navn (dispositivet) søger jeg at pejle mig frem til et afgjort heterogent hele eller sammenspil. Det indeholder diskurser, institutioner, arkitekturindretninger, regulative beslutninger, love, administrative forholdsregler, videnskabelige ytringer, filosofiske, moralske, filantropiske forslag og påstande. Det udsagte såvel som det ikke udtalte er, kort sagt, dele af dispositivet. Dispositivet selv er det net af forbindelseslinjer som man kan etablere imellem disse elementer* (Foucault, 1977, s. 194).

Af ovenstående citat lærer vi, at det essentielle ved dispositivet er, at det er selve samspillet og arrangementet af forskellige sociale teknologier. Dette arrangement er sat sammen, så det virker bestemmende på et virkefelt ved at skabe nogle ordener også kaldet dispositioner i dette. De skal skabe en større sandsynlighed for bestemte handlingsudfald (Raffnsøe & Gudmand-Høyer, 2005, s. 154). I kraft af at dispositivet er af relationel karakter (Raffnsøe et al., 2009, s. 216), det vil sige beskæftiger sig med social omgang mellem mennesker, så omhandler virkefeltet og de bestemte handlingsudfald sociale mønstre.

Hvad angår dets formål, så søger dispositivet at være løsning på et problemkompleks. Det skal kunne forarbejde noget, der socialt er vanskeligt at 'fordøje' for samfundet. Selve formningen og udarbejdelsen af dispositivet er en evigt igangværende proces, fra det bliver sat i værk. Dette er fordi, det spiller sammen med andre eksisterende dispositiver, og da disse forbindelseslinjer og netværk konstant vil forandre sig. Lige så sikkert vil det problemkompleks, man ønsker at løse også ændre sig eller blive erstattet af nye problemkomplekser. Det fører til, at dispositivet konstant vil være udsat for omformninger (Raffnsøe et al., 2009, s. 218). Det konstante samspil og forandring af dispositivet, dets bestanddele og problemkompleksets natur gør, at dispositivet aldrig kan være deterministisk i dets virke (Raffnsøe & Gudmand-Høyer, 2005, s. 155). Det vil aldrig gennemtrumfe dets virke fuldt ud, kun som nævnt virke bestemmende eller normerende.

Ophav

At et dispositiv er noget, der bevidst bliver indført eller sat i scene, kan ikke stå til tvivl. Da dispositiver kan bestå af diskurser, institutioner, love, administrative forholdsregler, lader de til overvejende at komme fra regeringer, myndigheder og institutioner eller personer med beføjelser. Dispositiver, der har dette ophav, er i grunden de relevante af slagsen for denne opgave, da dispositivet vi vil undersøge er skabt af den danske regering, folketing, myndigheder og institutioner i og omkring dem. Der eksisterer imidlertid dispositiver overalt i et samfund. Man kan vælge at betragte en fodboldtaktik som et dispositiv, da den opfylder alle forudsætninger for at være det, men det er som begrundet ikke dispositiver som dette, der er relevant i dette projekt.

Magtrelationerne og måden mennesker omgås på i samfundene har ændret sig markant gennem tiden. Dette er selvfølgelig et resultat af mange faktorer, men i kraft af at man har opbygget civilisationer og struktureret den måde, vi lever sammen på, har indflydelsen fra de regerende instansers lovgivning og lederskab uagtet spillet en rolle på menneskers adfærd. Foucault bruger begrebet dispositivhistorien som en bestemt måde at tilgå historien på. Det handler om, hvordan dispositiver og deres sociale teknologier er blevet opbygget og brugt gennem tiden. Hvordan de har spillet sammen, erstattet hinanden og udviklet sig. Dette perspektiv er ifølge Foucault vigtigt, når man vil analysere socialitetens historie. Kort sagt kortlægger dispositivhistorien, hvordan den ovennævnte udvikling har påvirket menneskers sociale adfærd gennem tiden (Raffnsøe & Gudmand-Høyer, 2005, s. 155).

Dispositivtyper

Foucault skelner mellem tre forskellige dispositivtyper eller såkaldte modaliteter.

Lov-dispositivet: Lov-dispositivet er slet og ret lovgivning og konkrete love. Lovene skaber en opdeling mellem forbudt og tilladt. Det kan kaldes en præskriptiv social teknologi. Det istandsætter en binær orden, som omverdenen skal holde sig inden for. Denne socialteknologi fremhæver også opdelingen mellem forbudt og tilladt ved at give straffe og økonomiske sanktioner til dem, der gør noget forbudt (Raffnsøe et al., 2009, s. 219–220).

Disciplin-dispositivet: Disciplin-dispositivet skal betragtes som en forebyggende teknologi. Det søger at eliminere noget uønsket ved at gribe ind i omverdenens væremåde og påvirke det til at ændre sig. Dette med henblik på, at det uønskede ikke skal opstå igen i fremtiden (Raffnsøe et al., 2009, s. 219–220).

Eksempel: Et disciplinerende dispositiv kunne være trafikregulering, med alt der hører til af trafiklys, trafikskilte m.m. Med dette dispositiv forsøger man at disciplinere en adfærd, der skal medvirke til at undgå uønskede trafikuheld eller anden uhensigtsmæssig adfærd i trafikken.

Det sikkerhedsskabende dispositiv: Med det sikkerhedsskabende dispositiv ønsker man at forberede sig på det uventede, så det ikke får ødelæggende konsekvenser, eller så man måske endda kan bruge det til ens fordel. Det er en slags beredskab, der oprettes med henblik på at tage hånd om fremtidige uventede og tilfældigt opståede scenarier (Raffnsøe et al., 2009, s. 219–220).

Eksempel: Et sikkerhedsskabende dispositiv kunne f.eks. være opbygningen af et lands militære forsvar. Dette er et beredskab, der skal kunne varetage uventede og i denne sammenhæng også forventede militære angreb på landet.

Det gælder ikke, at et dispositiv kun er af én af de tre typer. Foucault påpeger, at et dispositiv kan indeholde elementer fra flere af de forskellige modaliteter (Raffnsøe et al., 2009, s. 219–220). Som eksempel kan

dødsstraf indført ved lov betragtes som et lov-dispositiv, men samtidig et disciplin-dispositiv der afskrækker og dermed disciplinerer folk til ikke at lave forbrydelser, der kandiderer til dødsstraf. Dermed kan det også betragtes som et disciplin-dispositiv. På samme måde kan vores eksempel med trafikregulering også betragtes som værende et lov-dispositiv, da dele af det vil være indført ved lovgivning.

Model for dispositivanalyse

Da der ikke forefindes en konkret model for, hvordan en dispositivanalyse skal foregå, må dette ske på baggrund af en fortolkning af Foucaults skrivelser og udtalelser om dette. Af disse grunde har vi i denne opgave valgt at lave vores egen model for en dispositivanalyse. Der lader til at være nogle retningslinjer for, hvordan analysen skal foregå. I afsnittet 'Dispositivanalysen' fra *Postrukturalistiske Analysestrategier* giver forfatterne drypvist indspark til, hvad der kendetegner en dispositivanalyse.

For det første må man foretage en historisk undersøgelse af dispositivets opkomst og samspil med andre dispositiver. Man må hermed undersøge den tidligere nævnte dispositivhistorie ved retrospektivt at klarlægge, hvilken rationalitet, sociale udfordringer og problemstillinger der ligger til grund for dispositive (Raffnsøe & Gudmand-Høyer, 2005, s. 155).

Dernæst skal man gøre sig opmærksom på, at dispositive ikke har en substantiel natur, og det medfører, at man i en dispositivanalyse ikke skal forsøge at bestemme en sådan natur, men nærmere kortlægge dispositive og deres samspil i de konstellationer de indgår i (Raffnsøe & Gudmand-Høyer, 2005, s. 157).

Det kan måske forekomme selvmodsigende, når forfatterne af dispositivanalysen i kapitlet på en gang italesætter, at man kan undersøge sammenstykningsen af et dispositive, men at anliggendet for en dispositivanalyse ikke er at bestemme et dispositivs natur, da det ikke forefindes. Vi vælger at forstå det som, at sammenstykningsen af et dispositive godt kan undersøges i en dispositivanalyse, men formålet for analysen er ikke at tegne et skarpt og præcis billede af dispositive, men undersøge dets samspil og virke med andre dispositive og sociale teknologier.

Diskursivt dispositive

En diskurs er en formation af udsagn, der opstiller rammerne for et givent genstands- eller vidensfelt. Når vi bruger begrebet diskurs i forbindelse med dispositive, henvender vi os kun til et delelement af dispositive. Ikke desto mindre er diskursen særdeles relevant at få med i dispositivanalysen, da diskursen omkring den nuværende digitale tidsalder, og følgerne heraf er helt enestående for den nuværende pandemi covid-19.

Covid-19 er den første pandemi, vi som mennesker oplever efter digitaliseringen i det senmoderne samfund. Danmark er et af de mest digitaliserede lande, og det sætter sine spor. Nyhedsstrømmen er let tilgængelig og sociale medier er blevet et allemandseje. Det betyder, at alle mennesker har fået tildelt en stemme. Viden er ikke længere objektiv, når alle har en holdning til videnskaben.

På trods af vores homogene informationskultur, bliver mundbindet opfattet enormt forskelligt. Pressemøder og nyhedsindslag er tilgængelige for alle i Danmark uanset økonomisk eller uddannelsesmæssig status. Derfor skulle man tro, at vi med dét som fælles udgangspunkt ville stå med forholdsvis samme holdninger. Men som man senere kan se i vores interviews og spørgeskema, er der en tendens til enormt forskellige meninger og adfærdsmønstre, som kunne bunde i den diffuse information, der florerer på de sociale medier og digitale platforme. Den diffuse nyhedsstrøm og informationskultur kan omsættes til forskellige stimuli, der resulterer i delte responser og handlinger.

Empiribeskrivelse: spørgeskema

I det følgende afsnit vil vi redegøre for de resultater vi har udarbejdet på baggrund af vores spørgeskemaundersøgelse. Efterfølgende vil vi kort redegøre for vores semistrukturerede interviews.

Vi har udarbejdet en spørgeskemaundersøgelse, som vi har forsøgt spredt ud over landets gymnasier. Undersøgelsen løber fra den 4. november og frem til den 12. november. Spørgsmålene omhandler unges forhold til og brug af mundbind. Vi har i alt indsamlet 588 besvarelser, som svarer til størrelsen på et mellemstort gymnasium. Heri er alle Danmarks regioner repræsenteret.

Spørgsmål 1 omhandler, hvilket køn man identificerer sig som. Heraf er 75,30% af besvarelserne foretaget af kvinder, 0,68% definerer sig som et andet køn, og 24,02% er besvaret af mænd.

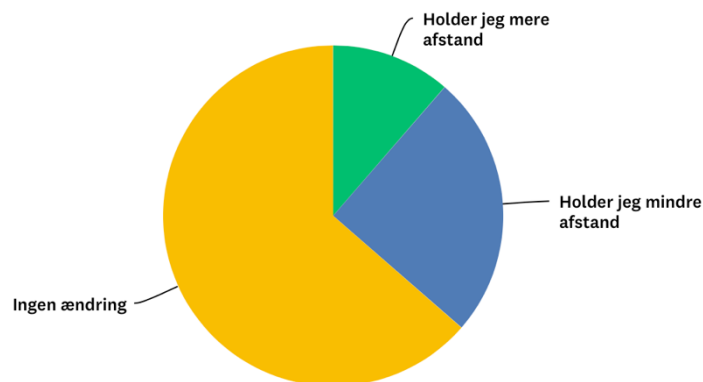
Spørgsmål 2 omhandler, hvilken region man går på gymnasiet i. Flertallet er repræsenteret fra region Sjælland (54,08%), Hovedstaden (22,28%) og Nordjylland (18,88%), mens der er en mindre repræsentation fra region Syddanmark (3,57%) og Midtjylland (1,19%).

Spørgsmål 3, 4 og 5 er herunder sat op i grafer. Vi oplever her varierende holdninger til afstand, tryghed og effekt. Disse resultater vil vi senere analysere med de teorier og metoder, vi har redegjort for.

Graf fra spørgeskema: Spørgsmål 3

Når jeg selv bærer mundbind, og når dem omkring mig bærer mundbind....

Answered: 588 Skipped: 0

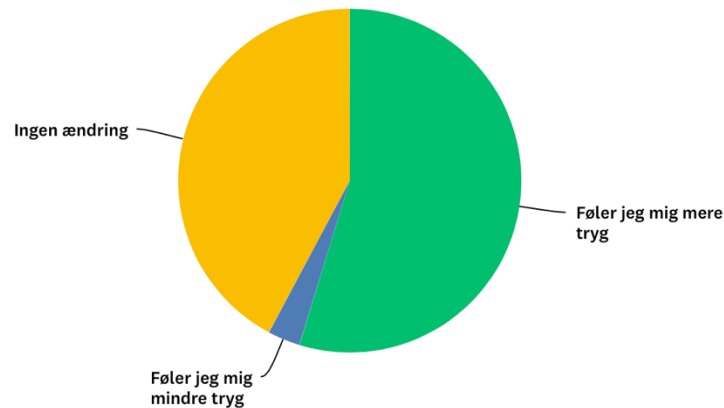
Figur 4 – Viser besvarelsen fra spørgsmål 3. Udarbejdet af forfattere til dette projekt.

Ved spørgsmål 3 har vi fokus på, om mundbindet er med til at påvirke vores adfærd til at holde mere eller mindre afstand. Flertallet på 63,61% angiver, at de ikke oplever en ændring. Hvorimod 25% angiver, at de holder *mindre* afstand og 11,39% angiver, at de holder *mere* afstand.

Graf fra spørgeskema: Spørgsmål 4

Når jeg selv bærer mundbind, og når dem omkring mig bærer mundbind....

Answered: 588 Skipped: 0

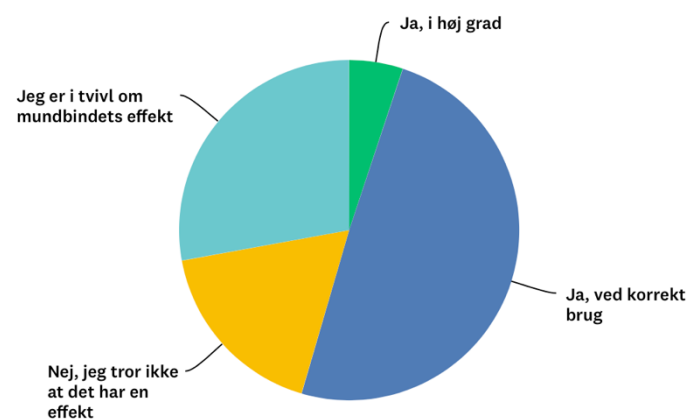
Figur 5 - Viser besvarelsen fra spørgsmål 4. Udarbejdet af forfattere til dette projekt.

Ved spørgsmål 4 har vi fokus på, om vores deltagere føler sig trygge, når de selv og dem omkring dem bærer mundbind. Her føler 54,76% sig *mere* trygge, 3,06% føler sig *mindre* trygge, mens 42,18% ikke oplever en ændring.

Graf fra spørgeskema: Spørgsmål 5

Tror du at mundbind alene har en effekt på modvirkningen af smittespredningen?

Answered: 585 Skipped: 3

Figur 6 - Viser besvarelsen fra spørgsmål 5. Udarbejdet af forfattere til dette projekt.

Ved spørgsmål 5 har vi fokus på, om deltagerne mener, at mundbind alene har en effekt på modvirkningen af smittespredningen. 5,13% konstaterer, at mundbind i høj grad har en effekt. 49,40% svarer, at mundbindet har effekt ved korrekt brug. Mens 45,47% er i tvivl om mundbindets effekt eller tror ikke at mundbindet har en effekt.

Empiribeskrivelse: Interviews

Alle uddrag og fulde interviews ligger transskriberet som bilag.

Vi har i alt foretaget tolv semistrukturerede interviews af gymnasieelever repræsenteret på 1., 2. og 3. årgang. Interviewene blev foretaget mellem den 2. november og den 16. november.

Ti af dem blev foretaget på Frederiksberg Gymnasium, ét foregik telefonisk og ét foregik uden for gymnasiet.

I disse interviews fandt vi varierende holdninger til effekten af mundbind, afstand og tryghed. Dette vil vi i det følgende inddrage i vores analyser.

For at holde vores deltagere anonyme, er alle navne opdigtede. Køn og årgang er angivet korrekt.

Analyse

Følgende gymnasieelevers citater inkluderes i dette analyseafsnit:

Navn	Opfattelse af mundbind	Adfærd
Julie: 3.g	Tryghedsskabende	Både hensigtsmæssig og uhensigtsmæssig adfærd
Frederik: 3.g	Belastende og utryghedsskabende	Ingen ændring i adfærd
Caroline: 1.g	Tryghedsskabende	Uhensigtsmæssig adfærd
Simone: 1.g	Belastende men meningsfuldt	Uhensigtsmæssig adfærd
Ludvig: 2.g	Tryghedsskabende	Ingen ændring i adfærd
Camilla: 1.g	Tryghedsskabende, men belastende	Hensigtsmæssig adfærd
Alexander: 2.g	Belastende	Hensigtsmæssig adfærd
Hannah: 2.g	Belastende	Uhensigtsmæssig adfærd
Louise: 2.g	Belastende	Uhensigtsmæssig adfærd
Ida: 3.g	Meningsløst	Hensigtsmæssig adfærd

Vi har benyttet os af farvekoder, for visuelt at illustrere, at der ikke nødvendigvis er sammenhæng mellem opfattelsen af mundbind og elevernes adfærd.

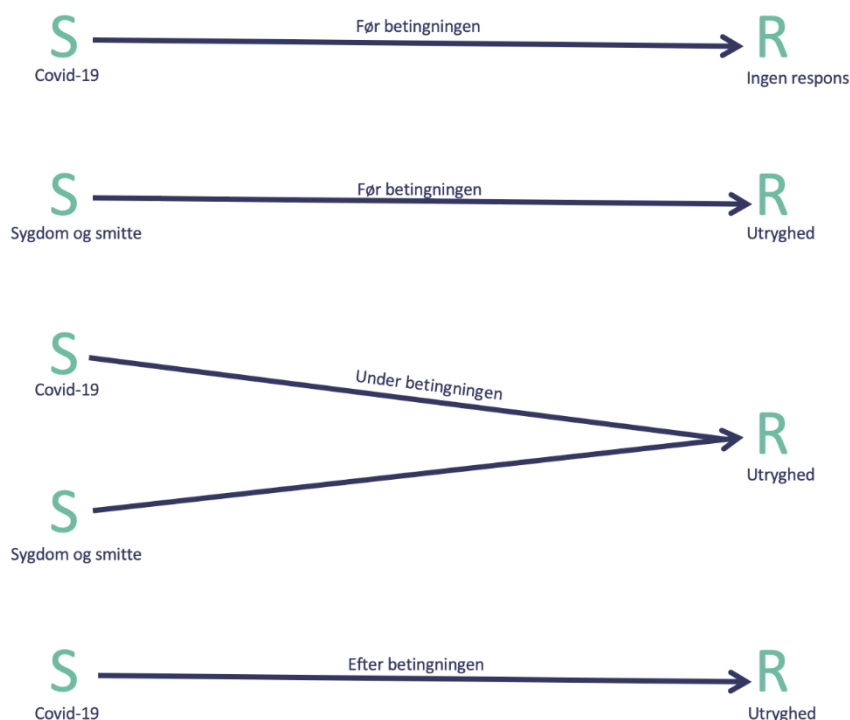
Analyse med udgangspunkt i klassisk betingning

I det følgende fremlægges en analyse, hvor covid-19 og mundbind betragtes ud fra teorien om klassisk betingning.

Vi har tidligere redegjort for klassisk betingning og beskrevet dette ved hjælp af forsøget "Pavlovs hunde". Denne teori kan være behjælpelig til at forklare gymnasieelevernes reaktioner på mundbind og covid-19 situationen. Vi forsøger at vise dette ud fra den selvudarbejdede figur 7 nedenfor. For at forstå figuren er det væsentligt at påpege, at covid-19 skal forstås som et distanceret begreb, hvor danskerne endnu ikke forbinder det direkte med sygdom og smitte og derfor ikke oplever utryghed ved begrebet. I takt med at covid-19 ikke blot er en virus i Kina, men er blevet en global pandemi, og derved lokalt også har ramt danskerne, er sygdom og smitte blevet en reel kendsgerning.

Covid-19 (S) er en ny situation, og gymnasieeleverne har ikke en umiddelbar respons på denne. Dog er sygdom og smittespredning (S) noget, vi alle kender og er vant til at håndtere i dagligdagen. Mange forbinder sygdom med utryghed og ubehag (R). Med andre ord er covid-19 ikke noget alle forbinder med sygdom, da det anvendes som et begreb/en betegnelse på en bestemt type sygdom/virus. Dermed kan covid-19 anses som en stimulus med ingen umiddelbar respons, hvorimod sygdom er en betinget stimulus med utryghed som respons.

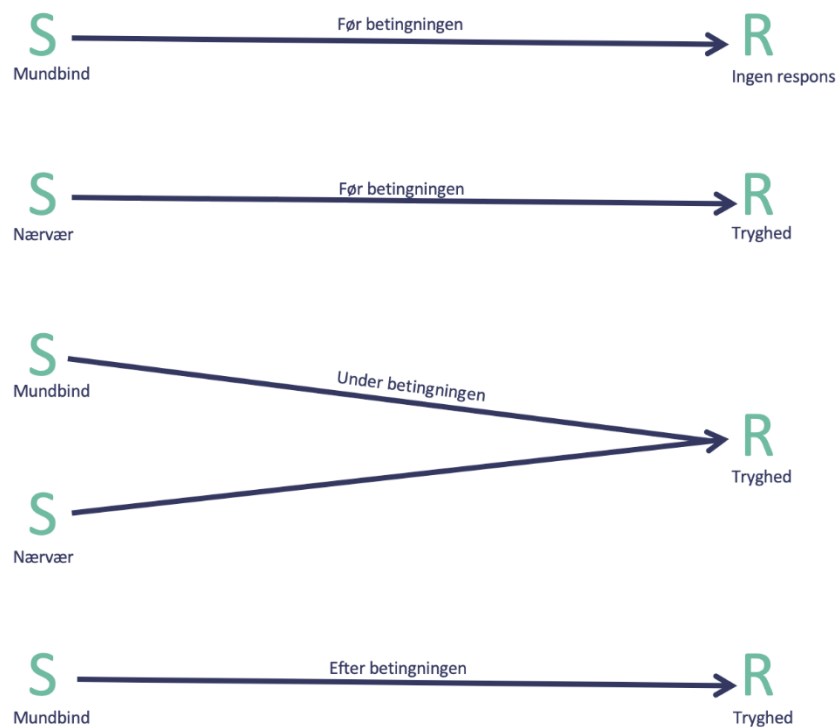
Covid-19, der som udgangspunkt er en neutral stimulus, kobles sammen med en allerede betinget stimulus som her er sygdom og smitte. Der læres på den måde at associere de to stimuli under betingningen. Dette resulterer i, at covid-19 efter betingningen forbindes med utryghed. Covid-19 er herved gået fra at være en ubetinget stimulus til at være en betinget stimulus. Responsen på denne stimulus er utryghed. Figur 7 kan på denne måde illustrere, hvorfor mange gymnasielever forbinder covid-19 med utryghed og ubehag.

Figur 7 – Viser hvordan covid-19 (S) betinges med utryghed (R). Udarbejdet af forfattere til dette projekt.

I vores interviews beskriver flere elever, at de føler utryghed i forbindelse med covid-19. Julie fra 3.g beskriver blandt andet: *Jeg er nervøs for fysiske følger, konsekvenserne for ens helbred, men jeg føler primært, det er medierne, der blæser det op* (bilag 1). Julies beskrivelse viser at covid-19 forbindes med sygdom og derved ubehag og utryghed. Hun er nervøs for smitten og følgerne ved denne. En elev ved navn Frederik beskriver ligeledes denne utryghed. Hans far har diabetes, og Frederik er utryg på vegne af hans far og andre i risikogruppen: *Jeg er ikke nervøs for mig selv, men når man har forældre og bedsteforældre, så kan man godt være lidt mere forsigtig med det. Man er jo lidt nervøs, men ikke for mig selv* (bilag 2). Hvor Julie oplever denne utryghed i forbindelse med sit eget helbred, oplever Frederik en utryghed gennem bekymringen for andre. Begge eksempler er med til at illustrere, hvordan covid-19 associeret med sygdom og smitte med god grund kan skabe utryghed blandt gymnasieelever og i samfundet generelt.

Som tidligere beskrevet er mundbindet et middel, der kan forstærke eller mindske tryghed. Som udgangspunkt er covid-19 utrygt, men mundbindet kan være en faktor, der gør, at eleverne opfatter covid-19-situationen som mere eller mindre tryk. Mundbind kan mindske følelsen af utryghed og give mulighed for at være nærværende, som det vises på figur 8. Det opstår når mundbindet bliver en "undskyldning" for og et middel til at gå tættere på andre. På den måde kobles mundbindet op på nærvær (S), som forbindes med tryghed (R). Nedenfor ses hvordan mundbindet, som en neutral stimulus, kobles sammen med en allerede betinget stimulus i form af nærvær. Mundbindet alene giver ingen umiddelbar respons, men med nærvær som en betinget stimulus bliver mundbindet et middel der kobles op på tryghed. På denne måde er mundbindet et middel, der mindsker den betingede utryghed, som er illustreret på figur 7. Med andre ord, kan mundbindet være et middel der skaber tryghed.

Figur 8 - Viser hvordan mundbind (S) betinges med tryghed (R). Udarbejdet af forfattere til dette projekt.

I spørgeskemaet fra november svarer 54,76%, at de føler sig mere trygge, når de selv og folk omkring dem går med mundbind. I vores interview beskriver Caroline, at mundbindet er medvirkende til, at hun oplever, at folk står tæt, når de har mundbind på. Hun beskriver denne tanke: *ej, men nu har vi mundbind på, så er det fint, at vi står tæt* (bilag 3). Vi tolker det, at eleverne gerne vil stå tæt, som om at de efterlyser nærvær under denne pandemi, hvor afstandskrav gør, at vi bliver mere distancerede fra hinanden. Mundbindet kan her fungere som et middel, der skaber nærvær. Vi formoder, at når Caroline oplever, at folk står tæt med mundbind på, er dette fordi, der er foregået en betingning, hvor mundbindet bliver betragtet som et middel til at kunne stå tættere. På den måde forbinder Caroline mundbind med nærvær og også med tryghed.

Omvendt kan mundbindet også være et middel til at forstærke utrygheden. Dette sker, når vi som mennesker ikke stoler på mundbindets effekt og derfor føler, at situationen er mere utryg. Der skabes en utryghed ved mangel af tillid til effekten af mundbind. Derudover formoder nogle, at smitten kan viderebringes i større grad, hvis mundbindet bruges forkert. I vores spørgeskema er det kun en lille del af eleverne, der opfatter mundbindet på denne måde. Kun 3,06% beskriver at de føler sig mindre trygge, når de selv og folk omkring dem går med mundbind.

Kort sagt betragtes covid-19 efter betingningen i udgangspunktet som utrygt. Mundbindet er et middel, der kan påvirke vores opfattelse af covid-19 og vores følelse af tryghed i forbindelse med pandemien. Nedenstående forklarer yderligere, hvilke opfattelser der kan være, og hvordan disse hænger sammen med gymnasieelevernes adfærd.

Analyse med udgangspunkt i operant betingning

I det følgende fremlægges en analyse, hvor opfattelse og adfærd omkring mundbind betragtes ud fra teorien om operant betingning.

Positiv forstærkning

Hvis vi anskuer mundbindet ud fra operant betingning og ideen om, at elementer tilføjes eller fjernes og herved påvirker vores adfærd, kan vi muligvis forstå gymnasieelevernes adfærd efter implementeringen af mundbind.

Flere af de adspurgte fra vores spørgeskema og interview oplever mundbindet som en positiv forstærker. Mundbindet er en tilføjelse til vores hverdag og giver en tryghed, der påvirker vores adfærd. I vores spørgeskema svarede 55%, at de føler sig mere trygge, når folk omkring dem går med mundbind. Julie beskriver i et interview, at mundbindet: *dækker for munden, ergo tænker jeg, at mundbindet er noget der beskytter en* (bilag 1). Ligeledes beskriver Simone, at hun føler sig tryk: *Hvis jeg ved, at en person, der muligvis har Corona, har mundbind på, så er jeg mere tryk* (bilag 4). Disse udtalelser understøtter vores hypotese om, at mundbindet kan opfattes som noget positivt, der tilføjes til elevernes hverdag og giver tryghed.

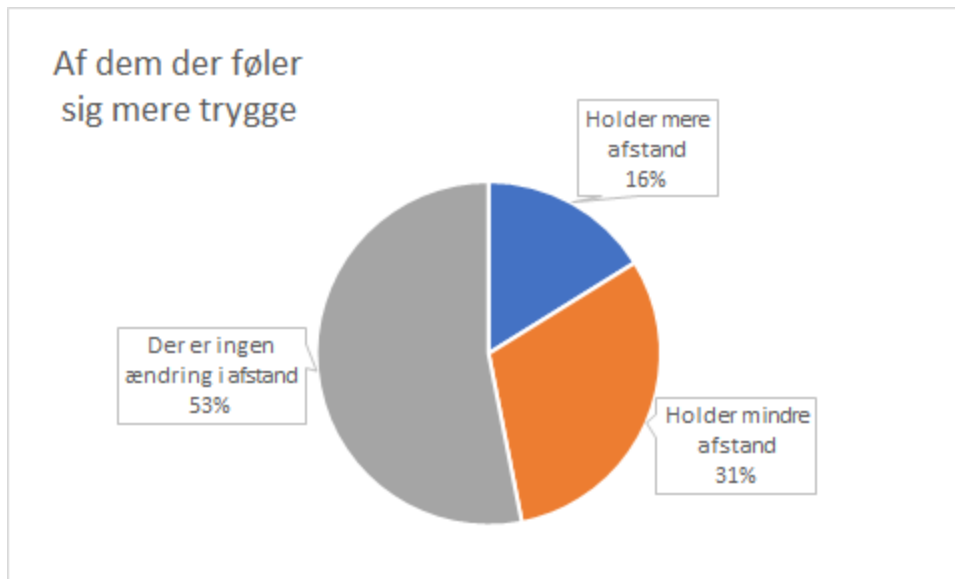
Når gymnasieelever oplever mundbindet som en positiv forstærker, påvirker dette deres adfærd på forskellig vis. Her kan både være tale om hensigtsmæssig og uhensigtsmæssig adfærd, men det kan også forekomme, at der ikke er opstået en ændring i elevernes adfærd. Som det kan ses på diagrammet over vores resultater fra spørgeskemaet nedenfor (figur 9), svarede 53%, af dem der føler sig mere trygge med mundbind, at de ikke føler en adfærdsændring hos dem selv. I et interview beskriver Ludvig, at han ikke har registreret en adfærdsændring hos sig selv på baggrund af implementeringen af mundbind. Ludvig beskriver, at han føler tryghed via mundbindet, men hans hverdag forløber som normalt: *hvis jeg vil i kiosken, går jeg stadig i kiosken* (bilag 5). Her beskriver Ludvig, hvordan han ikke begrænses af mundbindet. Vi kan konkludere, at flere opfatter mundbindet som en tryghed, og de herved ikke føler, at det er nødvendigt at ændre adfærd.

Dog svarede 31% af dem, der følte sig mere trygge med mundbind, at de holder mindre afstand, når folk omkring dem bruger mundbind. Mundbindet virker tryghedsskabende, og på baggrund af denne tilkomne tryghed skabes en uhensigtsmæssig adfærd. Julie beskriver at: *jeg føler mig mere tryk, så derfor har jeg spurgt mig selv, hvorfor holder jeg så så stor afstand?* (bilag 1). Julie føler ikke, at det giver mening at holde stor afstand, når mundbindet er til stede. Vores spørgeskema og interviews viser, at en stor gruppe af elever ser mundbindet som en "undskyldning" for at gå tættere på hinanden. På baggrund af vores udarbejdede statistik og citater fra interviews ses det, at et stort udsnit af de unge holder mindre afstand, fordi mundbindet giver dem en følelse af tryghed. Positiv forstærkning fører her til uhensigtsmæssig adfærd.

16% af gruppen, der føler sig mere trygge, når de går med mundbind, holder mere afstand, end de normalt ville gøre. Dette viser, at der også er eksempler på elever, der anser mundbindet, som noget der minder os om andre krav og restriktioner som f.eks. at holde afstand. Julie har tidligere beskrevet, at hun holder mindre afstand, når hun og andre bærer mundbind. Dog beskriver Julie ligeledes, at hun i nogle tilfælde bliver påvirket af mundbindet til at holde mere afstand. Mundbindet kan derfor påvirke adfærden i forskellige retninger, og disse bestemmes ofte af forskellige situationer.

Delkonklusion 1

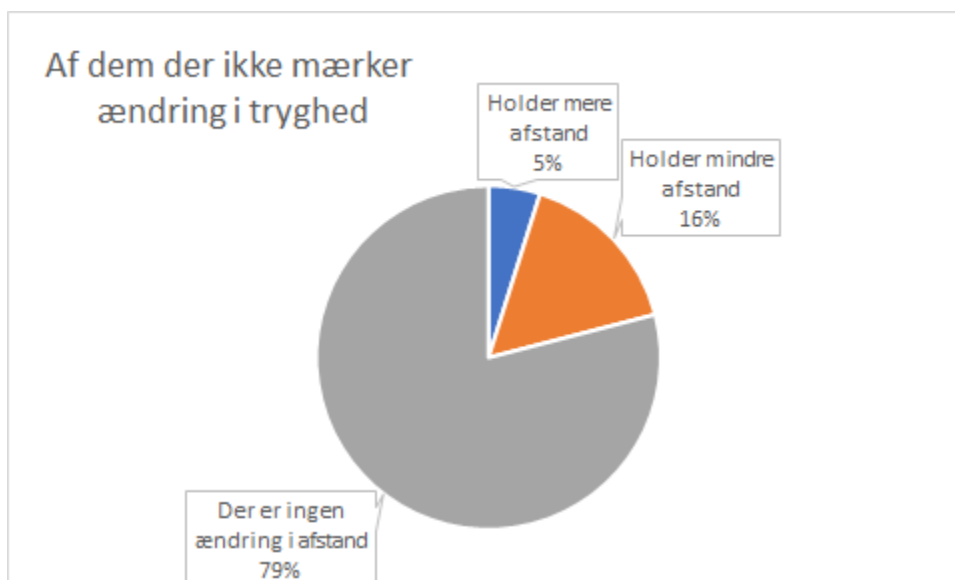
De fleste elever, der opfatter mundbindet som en positiv forstærker, oplever ikke en adfærdsændring, mens en stor del går på kompromis med andre krav på grund af mundbindet. Kun en lille del af de adspurgte i vores undersøgelse holder mere afstand, når de opfatter mundbindet som noget trygt. Når mundbindet opfattes som positiv forstærker, kan det påvirke individets adfærd på forskellig vis.

Figur 9 - Viser fordelingen af afstandstagen blandt de elever der føler sig mere trygge (54,73% af eleverne i den samlede undersøgelse). Udarbejdet af forfattere til dette projekt.

Positiv straf

42% af de adspurgte i vores spørgeskema fra november svarer, at de ikke oplever en ændring i deres tryghedsfølelse. Af disse 42% beskriver 79% procent, at de heller ikke oplever en adfærdsændring hos dem selv. Som tidligere beskrevet er mange i tvivl om mundbindets effekt og ved ikke, hvordan de skal forholde sig til de mange stimuli, vi oplever i dag. Disse tal fra spørgeskemaerne er medvirkende til at underbygge, at gymnasieeleverne oplever tvivl om mundbindets effekt. Mange aspekter kan dog spille ind, når disse tal skal forklares.

Figur 10 – Viser fordelingen af afstandstagen blandt de elever der ikke mærker en ændring i tryghed (42,18% af eleverne i den samlede undersøgelse). Udarbejdet af forfattere til dette projekt.

Vores interviews kan være medvirkende til at forklare, hvordan denne gruppes forståelse af mundbind påvirker deres adfærd. Vores interviews viser, at nogle opfatter mundbindet, som det den operante betingning vil beskrive som positiv straf. Mundbindet opfattes her som en negativ tilføjelse, der påvirker adfærden. Denne straf fører til store forskelle, når det kommer til gymnasieelevernes adfærd. Nogle fortager ingen ændringer i deres afstandtagen, nogle holder mere afstand, og andre holder mindre afstand. Vi ser eksempler på alle tre opfattelser af adfærden i vores interviews. Camilla beskriver: *jeg vil helst slippe afsted med ikke at skulle have det på* (bilag 6). Simone beskriver: *det har været lidt besværligt med mundbind, og det er også bare en helt anderledes hverdag og en helt anderledes rutine* (bilag 4). Mundbindet kan opfattes som positiv straf – en tilføjelse af noget, der opfattes negativt eller forstyrrende.

Vi har tidligere beskrevet, at mundbind som positiv forstærkning kan påvirke adfærd forskelligt, og det kan mundbind som straf også. Alexander fra Frederiksberg Gymnasium beskriver adfærdsændringen på følgende måde: *hvis jeg ser en stå med næsen ude, så tager jeg altid et skridt længere væk* (bilag 7). Alexander opfatter mundbindet som et irriterende indgreb, men samtidig påvirker det ham til at holde afstand. Dette beskriver Camilla ligeledes: *hvis jeg kan gå i stedet for at tage bus eller tog, så vil jeg hellere det* (bilag 6). Det kan virke paradoksalt, men i og med at Camilla oplever mundbindet som noget negativt, resulterer det i, at hun overholder flere retningslinjer. For Camilla er formålet ikke at overholde flere retningslinjer. Hendes formål er blot at undgå at gå med mundbind. Dog medfører dette alligevel en hensigtsmæssig adfærd, hvor Camilla overholder retningslinjerne. For at undgå mundbindet går hun i stedet for at benytte kollektiv trafik. Der kan her argumenteres for, at dette er en aktiv form for negativ forstærkning, hvor mundbindet er det negative, der forsøges fjernes. Når Camilla forsøger at undgå mundbindet ved at gå i stedet for at tage kollektiv trafik, forstærker dette en adfærd, hvor Camilla holder afstand til andre. Hun vælger at gå alene i stedet for at stå eller sidde tæt med andre mennesker i kollektiv trafik. Mundbindet er herved en negativ forstærker, der ansporer en adfærd, der følger myndighedernes anbefalinger.

Disse citeringer påviser forskellen i unges afstandtagen. Camilla opfatter mundbindet som en straf, og på baggrund af dette føler hun, at hun lige så godt kan lade være med at gå med det. Hendes måde at undslippe mundbindet på er ved at undgå kollektiv trafik. Julie derimod anser mundbindet som en tryghed, hvori trygheden er medvirkende til, at hun holder mindre afstand. Der kan ud fra dette udledes en forskel i deres syn på mundbindet, hvoraf denne forskel fører til forskellig adfærd. Julie opfatter mundbindet som en positiv tilføjelse og holder mindre afstand, hvorimod Camilla opfatter mundbindet som en negativ tilføjelse og holder mere afstand.

Komparativ analyse

Louise og Hannah beskriver, at de ikke ville bruge mundbind, hvis det ikke var et krav. Louise tilføjer: *Jeg tror faktisk mere, man tænker, at nu betyder afstand ikke lige så meget* (bilag 8). Louise og Hannah er eksempler på, at man kan opfatte mundbindet som positiv straf, og at dette kan have en negativ indvirkning på adfærd. De føler, hverken at mundbindet skaber tryghedsfølelse, eller at det er medvirkende til, at folk holder afstand.

Som tidligere beskrevet opfatter Alexander mundbindet som en negativ tilføjelse, og det gør Louise og Hannah ligeledes - alligevel har de modstridende adfærd. Louise og Hannah beskriver, at de ikke holder afstand, når der bruges mundbind, men Alexander beskriver herimod, at mundbindet er medvirkende til, at han holder mere afstand. Louise og Hannah forholder sig ikke kritisk til mundbindets benyttelse, dermed overskygger tryghedsfølelsen deres kritiske stemme, hvorimod Alexander begrænser sin adfærd, hvis han ser mundbindet

ikke bliver benyttet på korrekt vis. Dette er et eksempel på, at samme opfattelse af mundbind kan føre til forskellig adfærd.

Både Julie, Hannah og Louise beskriver, at deres adfærd påvirkes negativt af mundbindet. Denne adfærdsændring deler de, på trods af at de har forskellige opfattelser af mundbindet. Julie opfatter det som en positiv forstærker, der skaber tryghed, hvorimod Hannah og Louise opfatter mundbindet som en positiv straf, der er i vejen. Alligevel påvirker mundbindet deres adfærd ens. Dette eksempel viser, at forskellige opfattelser af mundbind, kan føre til ens adfærd.

Som tidligere beskrevet har individuelle holdninger indvirkning på opfattelsen af mundbind. Ida beskriver, at det ikke giver mening at bruge mundbind: *hvis man kigger på statistikkerne nu, så stiger antallet af smittede jo også bare (...) det giver jo ikke mening, at det skulle hjælpe os, når tallet bare stiger hele tiden (bilag 9)*. Simone og Ida har modstridige holdninger om mundbind. De er uenige om, om mundbindet giver mening at benytte eller ej. Simone anser det som meningsfuldt, da hele verden benytter det, ergo må det have en effekt og deraf give mening at benytte. Hvorimod Ida giver udtryk for, at det er blevet for meget, og at man ikke tænker over de enkeltes situation, men derimod tænker i kollektive baner. Simone er tilbøjelig til at holde mere afstand, fordi hun føler, der er en mening med at gå med mundbind, når alle andre gør det. Ida føler ikke mundbindet giver mening at benytte, fordi de mennesker omkring hende holder afstand og er gode til at blive hjemme, hvis de føler sig syge. Opfattelsen af mundbind er herved i høj grad præget af individuelle tanker og holdninger. Det er derfor svært at opstille en tendens i opfattelser af mundbindet, da mange individuelle aspekter spiller ind.

Delkonklusion 2

Brugen af mundbind kan opfattes forskelligt. Det kan blandt andet opfattes som positiv straf, positiv forstærkning eller opfattes som begge af samme person. Vores undersøgelse viser en tendens til, at mange tvivler på mundbindet og mundbindets effekt. Dette er medvirkende til, at elevernes adfærd påvirkes forskelligt. Derudover er individuelle holdninger og tilgange til problemstillingen afgørende for unges adfærd. Nogle oplever, at mundbindet er irriterende, hvorimod andre opfatter det som tryghedsskabende. Nogle konkluderer, at mundbindet ikke giver mening i deres konkrete situation, hvor andre vurderer, at det giver mening. Forskellige opfattelse af mundbindet kan føre til samme adfærd, men ligeledes kan ens opfattelser føre til forskellige adfærd. Dette illustreres på vores oversigt over deltagende elever i starten af teoriafsnittet, hvor vi har givet opfattelse og adfærd farvekoder, for at illustrere, at der ikke er en umiddelbar sammenhæng.

Imitation og flokmentalitet

Vi har tidligere beskrevet, at man i grupper imiterer hinandens adfærd. Dette uddyber Julie i vores interview: *Vi holder mindre afstand udenfor gymnasiet... fordi... f.eks. når jeg ser, at andre ikke holder den krævede afstand, så gør det mig tilbøjelig til at gøre det samme (bilag 1)*. Som Skinner beskriver det, er det en naturlig respons at agere som andre i ens omgivelser for ikke at stikke ud i mængden. Dette eksempel viser, at vi gennem imitation lærer af omgivelserne. Derudover kan den ukendte covid-19 situation være medvirkende til imitation. Det faktum, at nogle opfatter situationen som utryk, kan være medvirkende til at man vælger det, der føles som den mest naturlige løsning og agerer som de andre for at passe ind. Caroline udtrykker følgende: *Altså for at være helt ærlig, så er det mere bare for at vise, at man har det [mundbind] på (bilag 3)*. Hannah bakker dette op: *Altså ærlig talt, jeg bruger det [mundbind] bare, fordi vi skal (bilag 8)*.

Dispositivanalyse

I dispositivanalysen fremlægges en analyse af et dispositiv, vi kalder covid-19 dispositivet (uddybes i analysen). Analysemodellen er en model, vi selv har udarbejdet på baggrund af tekster om Foucault og dispositivhistorie og –analyse. Analysen er opdelt i tre dele.

Analysemodel

Her fremlægges vores analysemodel.

- **Historisk baggrund:** Første skridt vil være at præcisere, hvilket dispositiv der er tale om. Her skal den historiske baggrund for dispositivets opståen undersøges. Rationalerne, de sociale normaliteter og diskurserne m.m. udlægges. Heri indgår også selve problemkomplekset, som dispositivet skal forsøge at løse.
- **Undersøgelse af sammenstyknin g i dispositiv samt kategorisering:** Dernæst vil vi klarlægge dispositivets sammenstyknin g og de forskellige bestanddele, som undervejs vil blive kategoriseret indenfor Foucaults tre modaliteter. Det skal lede hen til, at vi kan afgøre, om dispositivet i sin helhed er et lov-, disciplin- eller sikkerhedsskabende dispositiv.
- **Samspillet mellem dispositivets dele:** Her vil vi med udgangspunkt i en specifik del af dispositivet (mundbind) undersøge dets samspil med andre dele af dispositivet.

Det skal igen nævnes, at vi med denne analyse ikke vil tegne et fuldkomment skarpt billede af dispositivet og dets virkning. Vi betragter analysen som en proces, hvor vi forventer at få indsigter i det pågældende dispositiv og dets sammenhæng med vores analysefelt for projektet.

En af ideerne bag dette projekt var at betragte kravet om mundbind i offentlige rum som et dispositiv. Det var før vi havde tilstrækkelig med viden om, hvad et dispositiv er. Vi ved nu, at et dispositiv er et arrangement af forskellige dele, og hvordan disse dele spiller sammen. Mundbind i sig selv har ikke flere bestanddele, der arbejder sammen om en disposition, der har til formål at mindske smitten af covid-19. Vi mener derfor ikke, at implementeringen af mundbind opfylder forudsætningerne for at kunne betragtes som et dispositiv. I stedet vælger vi at betragte implementeringen af mundbind som værende en del af et dispositiv, vi kalder covid-19 dispositivet.

Historisk baggrund

Covid-19 dispositivet skal forstås som den pakke af tiltag, der er blevet gjort for at forme en social adfærd, der skal mindske smittespredningen af covid-19. Problemkomplekset, der udløser dette dispositiv, indtræffer, da risikoen, for at covid-19 spredte sig til Danmark, opstår. Den 27. februar testes den første dansker positiv for covid-19 (Bugge Rønnstad & Ancher-Jensen, 2020).

Covid-19 er en smitsom virus, der medfører en lungebetændelseslignende sygdom, som i værste fald, kan medvirke til dødsfald. Covid-19 spredes gennem dråber, der trænger ind via slimhinderne typisk gennem mund, næse eller øjne. Det vil sige, at smittespredning oftest sker ved tæt kontakt som ved håndtryk, kram og kys. Men covid-19 kan også smitte via berøringsflader og gennem luften, eksempelvis ved host og nys indenfor 1 til 2 meters afstand (Salomonsen & Sonne, 2020). Covid-19 bliver derfor også et socialt problem, da social kontakt eller ophold på samme sted er en forudsætning for, at den kan spredte sig. Dette betyder, at for at mindske smittespredning kræves en ændring af folks adfærd. Det er her dispositivet som løsning kommer ind, da sociale normer og adfærd er en del af problemkomplekset. I Danmark anses håndtryk, kram, forsamlinger og tæt kontakt som værende normal og hverdagsmæssig adfærd. Eksempelvis er håndtrykket en udbredt

gestus, der betragtes som god skik. Da covid-19 netop kan smitte ved tæt kontakt og via berøring, er håndtrykket pludselig en problematisk adfærd, som skal ændres på, hvis problemet skal løses. Det er blandt andet det, covid-19 dispositivet skal imødegå.

Mennesker har før i tiden oplevet epidemier og pandemier. Epidemier og pandemier er derved ikke noget nyt. Mennesker er i sin natur et socialt dyr og har derfor altid været i tæt kontakt med hinanden. Men fra at man levede i jæger samler samfund, hvor man primært befandt sig i sin stamme til agerbruget, hvor der begynder at opstå byer og større civilisationer, sker der en ændring i forudsætningerne for smitsomme sygdommes udbredelse. I jæger samler tiden kunne en sygdom sjældent sprede sig videre fra en stamme, da stammerne levede forholdsvis isoleret i deres egne små økosystemer. Da agerbruget kommer til, og byer, som handler med hinanden, opstår, kunne sygdomme nemmere sprede sig rundt til flere mennesker (Harari, 2015). Her er covid-19 pandemien enestående, da mennesker i dag er mere forbundne end nogensinde før rent geografisk. Dette er i kraft af et større befolkningstal, som blandt andet er med til at gøre, at mennesker lever meget tæt. Ny transportteknologi giver mulighed for, at mennesker kan rejse rundt mellem lande og befolkninger i et meget større omfang end før set. Turismen har ligeledes udviklet sig eksplosivt, og de fleste har i dag mulighed for at rejse rundt i verden (Jensen et al., 2020).

Teknologien i dag er central, når der formidles nyheder angående covid-19. Under tidligere pandemier, f.eks. Den Spanske Syge, udkom nyheder om sygdommen i den lokale avis eller på en plakat i bymidten. Et eksempel på en sådan plakat kan ses i bilag 10. Informationer fra disse aviser og plakater blev ofte betragtet som særdeles autoritative, og derfor blev de oftest anset som endegyldige sandheder. De blev derfor sjældent debatteret. Denne envejskommunikation var ligeledes medvirkende til misinformation, da medierne viderebragte forskellige informationer fra udlandet (Christensen, 2020). Derudover reagerede myndighederne ikke så hurtigt og effektivt, som de gør i dag. I dag startes debatten tidligere i forløbet - også inden pandemien er toppet (Dandanell, 2020). I dag er flere nyhedsmedier på banen, og de sociale medier varetager en stor del, af de nyhedsstrømme den gennemsnitlige dansker læser. Dette kan være medvirkende til, at vi i dag debatterer disse problemstillinger oftere. Dette vil vi beskrive yderligere i vores diskussion.

Som tidligere nævnt er covid-19 pandemien enestående sammenlignet med andre pandemier særligt på grund af digitaliseringen og velfærdssamfundet. I dag er der i højere grad tale om anbefalinger og retningslinjer fremfor love og regler. F.eks. så man under Den Sorte Død i 1300-tallet, at mennesker blev isoleret i 40 dage på en ø nær Ragusa, hvis de ville ind i byen men kom rejsende fra pestramte områder. Dette så man ligeledes under en pestepidemi i 1700-tallet, hvor mennesker blev isoleret på Saltholm i Danmark. I denne periode så man tilfælde, hvor familier døde af sult, fordi de ikke kunne skaffe mad under deres karantæne (Pedersen, 2020). Eksempler som disse er ikke at finde under håndteringen af covid-19 pandemien i Danmark.

De forskellige dele af covid-19 dispositivet

Tiltag der forsøger at gøre bestemte handlingsmønstre mere sandsynlige med henblik på at mindske smittespredning af covid-19, betragter vi som værende en del af covid-19 dispositivet. Herunder oplister vi en række af dem, vi betragter som de vigtigste dele i covid-19 dispositivet.

- Forsamlingsforbud
- Afstandskrav
- Hygiejneanbefalinger
- Rejsevejledninger
- Smitteopsporing
- Testcentre
- Karantæne
- Diskurser
- Mundbind

Disse dele er alle sat i værk af den danske regering og det danske folketing med hjælp fra blandt andet Sundhedsstyrelsen, Statens Seruminstitut, politi, hjemmeværn, Falck, Københavns Lufthavn m.m., og det er derfor dem, der skal betragtes som dispositivets ophavsmænd. I denne situation er det dem, der vil skabe en adfærdsændring.

Undersøgelse af sammenstyknin og kategorisering af dispositivets dele

Vi vil nu undersøge de forskellige dele af covid-19 dispositivet. For at kunne kategorisere dispositivet vil vi først dykke ned i dets dele for at undersøge deres effekt, og hvordan de eventuelt kan kategoriseres.

Den første deciderede handling, udover at udsende information til befolkningen og sundhedspersonale, sker den 4. februar, hvor sundhedsstyrelsen skærper beredskabet for at forebygge smitte af covid-19 i Danmark (Sundhedsstyrelsen, 2020b). Dette kan klassificeres som en sikkerhedsskabende modalitet, da man opbygger beredskab, der skal varetage fremtidige uventede scenarier katalyseret af covid-19's spredning til Danmark.

Dernæst ændrer udenrigsministeriet rejsevejledninger for den danske befolkning den 7. februar (Udenrigsministeriet, 2020). Dette er en kun anbefalinger og ikke et forbud. Her vil vi argumentere for, at covid-19 dispositivet agerer som den disciplinerende modalitet. Det skyldes, at man ønsker at forebygge uønsket adfærd, som at danskere rejser til lande og bliver smittet med covid-19. Udenrigsministeriets rejsevejledninger har under hele covid-19 pandemien ændret sig løbende, men det gælder, at det er blevet ved anbefalinger og ikke er blevet til konkrete forbud mod at rejse.

Statsministeren holder første pressemøde om covid-19 den 6. marts, og her anbefaler hun, at man udskyder arrangementer med flere end 1000 deltagere, samt at man undlader håndtryk og kram (Statsministeriet, 2020). Her er igen tale om anbefalinger. Sammen med rejsevejledningerne og disse anbefalinger har vi under pandemien også set hygiejneanbefalinger, opfordringer til at holde afstand til andre, og anbefalinger om at minimere antallet af folk man mødes med. Her prøver man at forebygge, samt i et begrænset omfang at eliminere det uønskede, som er yderligere smittespredning af covid-19. Derfor hører disse tiltag under den disciplinerende dispoitivmodalitet.

Ved pressemøderne skaber regeringen og sundhedsmyndighederne en diskurs om, at befolkningen skal følge deres anbefalinger for fællesskabets bedste. Ved første pressemøde om covid-19 udtaler statsministeren, at covid-19 rammer svage og ældre kroniske sygdomme hårdt, og hun udtaler direkte: *Og der er grund til at sætte en tyk streg under nu, at vi skal passe på de mest udsatte i vores samfund, vi skal passe på hinanden, fordi det er forudsætningen for, at vi passer på hele samfundet i den her situation* (Statsministeriet, 2020, min. 1,37). Udsagnet er her, at covid-19 kan være meget alvorlig for grupper i befolkningen, og på baggrund af dette

opfordres Danmarks borgere skal passe på hinanden og tage situationen alvorlig. Dette er én af en række af udtalelser og udsagn, der skaber en diskurs, der er en del af covid-19 dispositivet.

Vi mener, at covid-19 dispositivet primært har ageret som lov-dispositiv i perioder, hvor smittetrykket har været på sit højeste. Her har dispositivet bevæget sig mod en mere binær og præskriptiv ordning. Dette ser vi på statsministeriets pressemøde den 11. marts, da den første nedlukning af Danmark træder i kraft. Dele af samfundet lukker ned, og her agerer covid-19 dispositivet i høj grad som et lov-dispositiv. Det bliver forbudt for restauranter, cafeer m.m. at holde lokalerne åbne for gæster og overtrædelser straffes med økonomiske sanktioner.

Andre dele af covid-19 dispositivet, der kan betragtes som lov modaliteten, er blandt andet forsamlingsforbuddet, der med en konsekvens i form af bøder havde til formål at disponere for mindre offentlige forsamlinger i samfundet. Derudover var der flere områder, hvor der periodevis blev indført opholdsforbud, som oftest ved steder der havde for vane at samle en stor mængde mennesker. Blandt andet på Islands Brygge i København (Buhl Andersen, 2020). Et andet eksempel på tiltag der kan betegnes som et lov-dispositiv, er også den hastelov, der blev indført for at give regeringen de yderligere beføjelser, der skulle til for at stoppe smittespredningen (Heunicke, 2020).

I vores interviews ses det også, hvordan gymnasieeleverne har opfattet mundbind som et lov-dispositiv. Siden den 29. oktober, hvor det blev et lovkrav, at der skal bæres mundbind på offentlige områder, har gymnasieeleverne skullet bruge mundbind på gymnasiet. Denne præskriptive sociale teknologi, har haft indflydelse på elevernes opfattelse af mundbindet. Dette ses blandt i vores interview med Hannah og Louise: *Altså ærligt talt, jeg bruger det bare, fordi vi skal ... Ja, også mig* (bilag 8). Frida og Caroline fra 1.g svarer ligeledes, at de kun benytter mundbind, fordi det er et lovkrav (bilag 3). Lov-dispositivet har stor indflydelse på gymnasieeleverne, da flere af eleverne ikke ville benytte mundbind, hvis ikke de skulle.

Når smittetrykket ikke har været på sit højeste, argumenterer vi for, at regeringen i stedet har benyttet sig af instanser, der vil kunne høre under kategorien disciplin-dispositivet. I stedet for direkte lovgivning har klistermærker på gulve i supermarkeder og skilte med påbud om gå retningen været midlerne i denne dispositivtype. Formålet med denne form for dispositiv har været at mindske den fysiske kontakt med andre i hverdagen. I forbindelse med disciplin-dispositivet har sundhedsmyndighederne igennem tiden med covid-19 lanceret diverse kampagner med fokus på de sundhedsmæssige anbefalinger (Sundhedsstyrelsen, 2020). Kampagnerne har taget form i både videoer på sociale medier, skiltning i offentligheden og ved regeringens pressemøder.

Dette disciplin-dispositiv oplever gymnasieeleverne i deres hverdag. Gymnasieeleverne beskriver ikke dette med dispositivbegrebet, men de viser gennem deres citater, at de er opmærksomme på midlerne disciplin-dispositivet medfører. Camilla beskriver, at hun holder afstand til folk hun ikke kender og at mange: *ikke gør som man [regeringen] anbefaler* (bilag 6). Camillas beskrivelse viser, at nogle gymnasieelever er opmærksomme på de midler, regeringen benytter i denne modalitet. Disse midler kan være en del af forebyggende teknologier, der skal medvirke til at retningslinjer og anbefalinger overholdes. På baggrund af disse midler som f.eks. klistermærker, skilte og anbefalinger, kan der være dannet en diskurs om, hvordan man skal agere. Denne diskurs' eksistens viser flere at de interviewede gymnasieelever, at de er bevidste om.

For yderligere at kunne stoppe smittespredningen, har regeringen også benyttet sig af tiltag, der kan karakteriseres som en del af et sikkerhedsskabende dispositiv. Her forsøger regeringen at imødekomme

fremtidige udfordringer ved smittespredningen ved blandt andet at indføre smitteopsporing. Ved at gøre det, vil det være muligt at informere sin omgangskreds omkring en eventuel positiv covid-19 test og på den måde kunne imødekomme fremtidige udfordringer med videre udbredelse af virus. Foruden smitteopsporing vil vi argumentere for, at opstilling af testcentre rundt om i landet hører med inde under denne dispositivkategori. For at aflaste landets hospitaler og sygehuse opstillede regeringen i maj testcentre 16 forskellige byer (Sundheds- og ældreministeriet, 2020). Dette antager vi blev gjort for at forberede sig på stor efterspørgsel efter test for covid-19.

I vores interview ses det, at gymnasieeleverne er bevidste om, at flere tiltag er udarbejdet for at sørge for deres sikkerhed. Flere elever beskriver, at mundbindet er irriterende, men at de har forståelse for, at de skal benytte det, da det skaber tryghed for mange og kan medvirke til at mindske smittespredningen. Camilla beskriver at man: *godt lige [kan] blive råbt ad ... Og der er jo den slags vagter i storcentre også, der sørger for, at man holder sig til at gå i den rigtige side* (bilag 6). I dette tilfælde er en vagt sat i arbejde som en del af det sikkerhedsskabende dispositiv. Han skal være et beredskab, der tager sig af pludselig opstående u hensigtsmæssig adfærd, og han fungerer som en medvirkende faktor til at skabe tryghedsfølelse.

Overordnet kategorisering af covid-19 dispositivet

Det samlede covid-19 dispositiv, består af forskellige dele, der kan placeres inde for alle tre dispositive typer. Det kan af den grund virke vanskeligt at kategorisere selve dispositivet som den ene eller anden form for dispositive. Det er nærmere en omskiftelig størrelse, som veksler i dets ageren mellem de forskellige modaliteter.

Hvis vi alligevel prøver at kategorisere covid-19 dispositivet i en af modaliteterne, kan vi prøve at hæve os op i et lidt større perspektiv. Her kan det være svært at anskue covid-19 dispositivet som et sikkerhedsskabende dispositive, da dette er et beredskab, der skal varetage det uventede. Vi ved, at sundhedsstyrelsen skærpede beredskabet, med henblik på smitte af covid-19, den 4. februar, men dette er blot 23 dage forinden, den første dansker testes positiv. I kraft af at perioden efter covid-19 ramte Danmark har været langt mere omfangsrig og betydningsfuld for de elementer, vi betragter som en del af covid-19 dispositivet, mener vi ikke, at det overordnet kan betragtes som et sikkerhedsskabende dispositive. Hvis covid-19 dispositivet skulle betragtes som et sikkerhedsskabende dispositive, skulle vi vælge at ekskludere alle dele, som er kommet efter covid-19 ramte Danmark og i stedet kun fokusere på de tiltag, der kom inden covid-19 ramte Danmark.

Vi vurderer dog, at qua de konsekvenser covid-19 pandemien har haft på verdens befolkninger, økonomier m.m. at vi vil se sikkerhedsskabende dispositive blive sat i værk i Danmark og rundt om i verden, efter covid-19 pandemien er aftaget. Dette italesættes også allerede af politikere og fagfolk nu (Flyvholm & Juhl, 2020). Efter Polio i 1950'erne ramte Danmark, blev respiratorer og intensivbehandlinger indført i Danmark. Vi har hermed tidligere oplevet, at sikkerhedsskabende dispositive er oprettet, efter epidemier har hærget i Danmark. Vi formoder derfor, at dette ligeledes kan forekomme fremover (Mørck, 2020). Disse dispositive vil skabe et beredskab, der kan varetage fremtidige epidemier/pandemier, som i deres natur vil være uventede og eller tilfældig. Nogle af delene i disse dispositive, kunne være nogle af de samme fra covid-19 dispositivet. Det kunne være udbygning af testkapacitet, smitteopsporing, indkøb og opbevaring af værnemidler og en overordnet plan for varetagelse af en epidemi bygget på erfaringer fra covid-19 pandemien.

Da vi mener, at covid-19 overvejende har ageret som den disciplinerende dispositive type, er det det, vi vælger at kategorisere det som. I det overordnede billede er hovedformålet med covid-19 dispositivet heller ikke at

skabe ny lovgivning eller at skabe beredskaber til at forberede sig på noget fremtidigt. Selve formålet er at eliminere noget uønsket nemlig covid-19. Det sikkerhedsskabende og lovgivende dispositivmodaliteter er mere positioner, som dispositivet har brugt og stadig bruger til at opnå det overordnede mål, det har som værende et disciplin-dispositiv.

Mundbindet som del af covid-19 dispositivet

I covid-19 dispositivet finder vi også mundbindet og dets implementering i det danske samfund. Mundbind opstod først som anbefaling i kollektiv trafik, dernæst som et krav, og siden har det udviklet sig til at være et krav for borgere, der færdes i indendørs offentlige rum. Da vores projekt omhandler mundbind, er det med udgangspunkt i denne sociale intervention, at vi undersøger samspejlet med andre dele af covid-19 dispositivet.

Vi er opmærksomme på, at kravet om mundbind skabte debat om dets medicinske forebyggende effekt mod smitte. Det kan vi som humaniorastuderende ikke være med til at undersøge. Vi interesserer os dermed udelukkende for, hvordan mundbindet spiller sammen med andre restriktioner og anbefalinger ud fra et adfærdsmæssigt perspektiv.

Vores analyse af spørgeskema og interviews viser, at en del af gymnasieeleverne opfatter brugen af mundbind som positiv forstærkning, hvilket i nogle tilfælde fører til, at de i mindre grad overholder restriktioner og anbefalinger. Det må her siges at fremme en u hensigtsmæssig adfærd, da gymnasieeleverne ubevidst misforstår, at mundbindet er en del af et supplement. Der er dermed indikationer på, at implementeringen og brugen af mundbindet i dets tilhørende dispositiv ikke nødvendigvis spiller sammen med de andre dele på en fordelagtig måde.

Diskursen omkring mundbind har fra regeringen og sundhedsstyrelsens side ændret sig undervejs. Fra den 12. februar, hvor Søren Brostrøm angav, at det ikke rigtig gav mening, (DR, 2020, min. 18,30) til at det første gang blev indført som krav den 15. august anbefalet af sundhedsstyrelsen. Her er det blevet afgjort, at der nu er tilstrækkelig med videnskabelige beviser til at påvise, at mundbindet har en effekt, og at det nu giver mening at bruge (Regeringen.dk, 2020, min. 06,35).

De svar vi modtog i vores spørgeskemaundersøgelse og interviews fra november viser, at der blandt gymnasieeleverne var forskellige diskurser og opfattelser af mundbindet. Den samlede undersøgelse viser en generel tvivl om tillid til mundbindet og dets effekt.

Konkret kan vi i 5. spørgsmål af vores undersøgelse se, at der er forskellige holdninger til mundbindets effekt. 49,40% har svaret, at de tror, det virker ved korrekt brug. Dog udgør besvarelserne "Nej jeg tror ikke mundbind har en effekt", eller "Jeg er i tvivl om mundbindets effekt", en næsten lige så stor procentdel (45,47%), som dem der svarede "ja, ved korrekt brug". Vi kan derfor på baggrund af vores undersøgelse se, at der blandt unge gymnasieelever er en svingende diskurs omkring mundbind. Ydermere kan vi i vores komparative analyse af vores interviews se, at opfattelsen af mundbindet ikke udelukkende er et spørgsmål om for eller imod. Det kan både opfattes som en positiv straf og som positiv forstærkning. De forskellige opfattelser kan føre til forskellige former for adfærd, og ikke nødvendigvis en adfærd ansporer til at overholde andre restriktioner. Den diskurs om mundbind, som Sundhedsstyrelsen har skabt, har hermed ikke udelukkende mødt accept blandt gymnasieelever.

Den svingende diskurs har ikke kun bidraget til forvirring blandt vores udspurgte gymnasieelever men også blandt resten af danskerne. Der er opstået forvirring i debatten om covid-19, og samtidig er der opstået direkte

modstandere af mundbindet i det offentlige rum (Schou Jensen, 2020). Diskursen for covid-19 dispositivet skal være med til at forme en adfærd, der får folk til at overholde de restriktioner regeringen anbefaler. I og med at diskursen og vidnesbyrdene omkring mundbind har været svingende, kan diskursen omkring mundbind have lagt sig i vejen for den samlede diskurs for covid-19 dispositivet. Dette kan føre til mistillid til regeringen og udøverne af covid-19 dispositivet, og denne mistillid kan eventuelt gøre folk mindre tilbøjelige til at overholde andre restriktioner, der er en del af covid-19 dispositivet. Dette er dog kun spekulationer

Diskussion

Vi vil i diskussionen diskutere vores resultater fra analysen samt vores brug af teori og metode. Herudover vil vi inddrage studier udefra for at få en mere nuanceret vinkel på vores resultater.

Sammenhæng mellem stimuli og respons for gymnasieeleverne

Vores resultater viser, at gymnasieelever har varierende holdninger til mundbindet, samt at eleverne udviser forskellig adfærd. På baggrund af vores indsamlede empiri og med henblik på vores valg af behaviorismen som teori, beskriver vores resultater udelukkende gymnasieelevers egne subjektive holdninger til mundbindet, og hvordan de i den forbindelse opfatter deres egen adfærd under covid-19. Vores resultater viser, at stimuli ikke nødvendigvis frigør samme respons i alle tilfælde. Den manglende sammenhæng gør, at deres svar i relation til deres adfærd kan fremstå divergerende. Dette sker, da elevernes forståelse og indsigt i deres adfærd kan være begrænset.

Dermed kan vores resultater udelukkende sige noget om, hvordan eleverne opfatter deres egen adfærd, men ikke noget om deres faktiske adfærd. Den manglende sammenhæng mellem stimuli og respons kan vi anvende til at diskutere behaviorismens rolle og betydning for vores opgave.

Vi har erfaret, at begreberne stimuli og respons ikke alene kan forklare gymnasieelevers adfærd. De udsættes for de samme stimuli, men vi ser forskellig respons hos eleverne. Behaviorismen er som udgangspunkt simpel i dens opbygning. Input og output observeres, og man kan med forholdsvis få midler analysere gymnasieelevers adfærd. Watson beskriver, at denne simpelhed er nødvendig, for at behaviorismen forholder sig videnskabelig. Behaviorismen er et forsøg på at opstille en psykologisk teori på baggrund af observerbar adfærd (Bengt-Pedersen & Andersen, 2020). Alligevel har behaviorismen visse udfordringer. Vi vil i det nedenstående kort redegøre for, hvordan Watson og Skinner forholder sig selvkritiske overfor deres teorier.

Watson inkluderer ikke individuelle faktorer i hans teori, og han beskriver, at han er bevidst om begrænsningerne i sin teori. Han beskriver nemlig denne begrænsning som noget af det første i bogen *Behaviorism*. Når mennesker reagerer på en given situation, er der flere faktorer som spiller ind. Af den grund kan det være besværligt at forudsige individuelle menneskers respons på en given stimulus. Watson påpeger ligeledes, at mennesker ændrer sig gennem livet, og at det derfor yderligere, kan være vanskeligt at forudsige en respons (Watson, 1924, s. 13).

Behaviorismen kan forekomme reduktionistisk, da den ikke tager højde for menneskers subjektivitet. På denne måde kan der argumenteres for, at behaviorismen har et mekanisk syn på mennesker. Dette er medvirkende til, at vores analyse simplificeres, da vi ikke skal tage højde for individuelle mentale processer. På den anden side er dette også en udfordring, da teorien har tendens til at "skære alle over en kam". Samtidig kan det diskuteres, om behaviorismen er forældet, da det er en meget simpel teori, der som udgangspunkt kun opererer med stimuli og respons. I dag udsættes vi for flere stimuli, end vi gjorde, da teorien blev opfundet. Vi udsættes for væsentlig flere stimuli grundet den højteknologiske udvikling og vores mulighed for at tilegne os information. Dette kan have en indflydelse på teoriens relevans.

Skinner påpeger lignende problemstillinger. Han beskriver, at behaviorismen ser bort fra følelser og sindstilstande. Den er en objektiv vurdering. Derfor benytter Skinner mentalismen som en del af hans teori om operant betingning. Mentalismen beskæftiger sig med det enkelte subjekt, og dette inkluderer Skinner i teorien om forstærkning. Som tidligere beskrevet argumenterer Skinner for, at savn, lyst, tvang og ønsker kan

have indflydelse på forstærkning. Herved tages det i Skinners teorier højde for nogle af de fejlkilder, Watson tidligere har beskrevet. Dette er ligeledes en af baggrundene for, at vi har inkluderet operant betingning i vores analyse. Teorien gør, at vi i højere grad kan inkludere individuelle følelser i vores analyse, når opfattelser af mundbind undersøges.

Adfærd hos gymnasieelever kan ikke observeres eller forklares ensidigt. Der kan derfor argumenteres for, at behaviorismen heller ikke kan bruges til at forklare de adfærdsændringer, vi ser i vores undersøgelse. Skinner og Watson beskriver, at individuelle tanke- og handlemønstre har stor betydning, når opfattelser og adfærd skal vurderes. Når vi beskriver opfattelser af mundbindet, inkluderes individuelle holdninger og følelser om effekt og tryghed. Til trods for dette, kategoriseres individuelle opfattelser i vores analyse kun i tre kategorier. Dette fungerer ikke i praksis, da opfattelser ikke kan indeles således. Der kan være flere opfattelser af mundbindet, end at det blot er noget godt eller skidt. Ud fra ovenstående kan der argumenteres for, at vi tager højde for denne fejlkilde. Omvendt kan der samtidig argumenteres for, at det er nødvendigt at tage yderligere hensyn til individuelle faktorer.

Behaviorismens begrænsninger

Selverkendelse og selviagttagelse har stor betydning i en undersøgelse som vores. Vi undersøger gymnasieelevernes egne opfattelser af mundbindet. Vores information om disse opfattelser er indsamlet gennem interviews og spørgeskemaer. Skinner beskriver begrebet radikal behaviorisme, der rejser spørgsmålet om, hvor meget af ens egen krop man faktisk kan iagttage. *Den kalder ikke disse hændelser u observerbare og affærdiger dem ikke som subjektive. Den Radikale behaviorisme tager ganske enkelt det iagttagne objekts natur og iagttagelsernes pålidelighed op til drøftelse* (Skinner, 1975, s. 23). Den lægger sig et sted imellem metodologisk behaviorisme og mentalismen. Den fornægter hverken det introspektive eller udefrakommende påvirkninger, men hævder at begge spiller ind i adfærdsforskningen. I det omfang at det ene eller det andet ændres, vil de have effekt på individets adfærd. Det vi objektivt betragter, hævder Skinner, vil altid være et produkt af begge indflydelser.

Denne problemstilling ses ligeledes i vores spørgeskemaundersøgelse. I spørgsmål 3, hvor vi undersøger, om mundbindet påvirker gymnasieeleverne til at holde mere eller mindre afstand, angiver 63,61%, at de ikke oplever en ændring. Man kan her benytte den radikale behaviorisme til at sætte spørgsmålstegn ved elevernes vurdering af deres egen adfærd. Er eleverne fuldkommen bevidste om, hvordan de selv agerer, når de bærer mundbind? Der kan argumenteres for, at vi har at gøre med en større fejlkilde, da vi som mennesker kan have svært ved at være objektiv reflekterende omkring vores egen adfærd (Skinner, 1975, s. 23).

I vores interviews af gymnasieeleverne har vi ikke observeret deres adfærd, men vi har analyseret opfattelsen og adfærden ud fra elevernes svar på spørgeskemaerne. Vi må derfor formode, at vores undersøgelse er et udtryk for elevernes egne billeder af deres objektive opførsel. Som tidligere nævnt betvivler Skinner menneskers evne til at iagttage sig selv. Vi kan af den grund antage, at der kan være modstridende dele i gymnasieelevernes adfærd, hvad end det betragtes objektivt udefra eller som en del af en selvrefleksion. For et mere præcist billede af mundbindets effekt på konkrete danskeres adfærd, skulle det være muligt at betragte dem udefra i hverdagen. Dette har rent praktisk ikke været os muligt. Vi har ikke haft mulighed for at følge bestemte individer i hverdagen. Dette har heller ikke været formålet med undersøgelsen, da vi gerne vil undersøge gymnasieelevernes opfattelse.

Mange teoretikere beskriver, at mennesker adskiller sig fra dyr, og at dyr derved er subhumane (Mead, 2005, s. 382). Hannah Arendt beskriver, at menneskers *vilje* adskiller os fra dyret (Bayer & Jacobsen, 2020, s. 25). Immanuel Kant påpeger, at mennesker, modsat dyr, har *forstand og fornøft* (Kant, 2015, s. 33). George Herbert Mead argumenterer for, at mennesker er *frit* og kan håndtere gestusser, dyret ikke kan håndtere (Mead, 2005, s. 384–385). Henri Bergson beskriver, at mennesker besidder en *refleksion*, som dyret ikke har. Mennesker kan skelne mellem fortid, fremtid og nutid (Bayer & Jacobsen, 2020, s. 149). Vi har tidligere redegjort for klassisk betingning blandt andet ved at beskrive forsøget "Pavlovs hunde". Som tidligere nævnt fremhæver Watson, at den klassiske betingning er undersøgt nærmere med udgangspunkt i dyr end mennesker (Watson, 1919, s. 25). Dette kan være problematisk, eftersom mange anerkendte teoretikere beskriver, at dyr og mennesker ikke er direkte sammenlignelige, når det kommer til adfærd. Dyr og menneskers reaktioner er forskellige. Det kan derfor diskuteres, om behavioristiske teorier kan overføres direkte fra dyr til mennesker.

I forbindelse med vores interview og analyse kan yderligere fejlkilder spille ind. I tråd med ovenstående kan selvpræsentationseffekten² have indflydelse på elevernes svar. Som beskrevet kan det antages, at nogle elever ikke er i stand til at vurdere deres egen adfærd objektivt. Hertil er det værd at tilføje, at mennesker ofte kan have tendens til gerne at ville fremstille sig selv positivt. Dette kan muligvis have haft indflydelse på nogle af de svar, vi har modtaget i vores spørgeskema og interviews. Derudover kan fordringseffekten³ spille ind, da eleverne kan have en forudindtaget ide, om hvad vi vil have ud af undersøgelsen. Der kan være tilfælde, hvor eleverne har tilpasset deres svar, ud fra hvad de tror, vi gerne vil have dem til at svare.

Anvendelsen af behaviorisme i denne opgave

Vores fortolkning af brugen af behaviorisme sat i relation til den generelle fortolkning er muligvis ikke ens. Vores fortolkning af behaviorismen som et middel til at påvirke adfærd og som et redskab til at forstå skal findes i følgende: Samfundet har forandret sig siden teoriernes tilblivelse. Behaviorismen er blot fundamentet i videnskaben om menneskers adfærd. Teorien kan i dag benyttes som en grundteori for at sætte sig ind i videnskaben om menneskelig adfærd. Vi fortolker den sådan, at for at du kan påvirke folk til at udføre en bestemt adfærd, så skal du vide, hvordan du påvirker dem til det.

Som tidligere beskrevet er behaviorismen en tung adfærdsteori. Specielt Skinners udlægning af operant betingning indeholder mange elementer, og der kan hurtigt forekomme forvirring i forståelsen af begreber. Skinner benytter gængse ord som positiv, negativ og straf, men Skinner tillægger disse en anderledes betydning end den klassiske betydning og forståelse af ordene. Dette er medvirkende til, at behaviorismen kan fortolkes på flere måder.

På den ene side kan behaviorismen ses som særdeles instrumentel. Her opfattes behavioristen som en, der vil påvirke en adfærd i en bestemt retning. Med viden om stimuli og respons kan man udsætte et individ for en bestemt stimulus og heraf udlede det respons, man gerne vil. På den anden side kan behaviorismen opfattes som et redskab til at forstå en adfærd. Man kan undersøge, hvordan et individ handler, og herefter vurdere hvilke stimuli der har spillet ind på denne handlen. I denne forståelse kan der forekomme forskellige respons på en given stimulus. Eftersom behaviorismen kan tolkes forskelligt, kan den benyttes på forskellige måder.

---

² Selvpræsentationseffekten omhandler, at forsøgspersoner ofte vil have et ønske om at præsentere sig selv på en bestemt måde.

³ Fordringseffekten omhandler, at forsøgspersoner har en forudindtaget ide, om hvad forsøget går ud på, og derfor tilpasser sine svar til dette.

Hertil kan man undre sig over, om vi kan benytte behaviorismen til at anskue vores problemstilling. Der kan argumenteres for, at dette er afhængigt af ovenstående fortolkninger af behaviorismen. Hvis behaviorismen ses som et redskab til at påvirke adfærd, kan det være problematisk at benytte teorierne i vores undersøgelse. Det kommer til syne, da vi ikke har kunnet udlede en tendens i stimuli og respons. Den manglende sammenhæng kommer af, at vi fandt forskellige respons på samme stimuli i vores undersøgelse. Når der ikke er denne konsekvente sammenhæng, kan behaviorismen heller ikke benyttes til at påvirke en adfærd.

Alligevel kan behaviorismen benyttes til andre formål. Selvom teorien i vores tilfælde ikke beskriver en tendens, kan den forklare enkeltstående tilfælde af adfærd hos gymnasieeleverne. Det må antages, at det kun er personen der udsættes for stimuli, der kan vurdere, om den pågældende konsekvens kan kategoriseres som god eller dårlig. Denne opfattelse af konsekvensen må formodes at være afgørende for responsen. På denne måde er det naturligt, at en stimulus ikke vil føre til samme respons hos forskellige individer. Teorien kan dog forklare, hvordan en stimulus og respons i et konkret eksempel er koblet sammen. Dette er selvfølgelig en simplificeret udgave af adfærden, men operant betingning kan belyse de forskellige opfattelser af mundbindet. Teorien beskriver, om eleverne ser mundbindet som noget godt eller skidt – herved om det er en positiv straf eller positiv forstærkning. På denne måde benyttes teorien til at forstå enkelte sammenhænge mellem stimuli og respons. Dette er dog ikke ensbetydende med, at der er tale om samme respons i alle tilfælde.

Diskursen omkring mundbind

Som tidligere nævnt er Søren Brostrøm kommet med varierende holdninger til brug af mundbind. Udover information fra Sundhedsstyrelsen er der i efteråret yderligere blevet offentliggjort resultater fra et dansk studie omhandlende mundbindets effekt, som også fremstår diffuse. Her fremgår det, at det endnu ikke er muligt at drage konklusioner af mundbindets effekt. Kasper Iversen, klinisk professor på Københavns Universitet og overlæge på Herlev-Gentofte Hospital, fremhæver: *Vi finder ikke en signifikant forskel på at bruge mundbind eller ikke, men vores resultat indikerer, at der er størst sandsynlighed for, at der er en lille effekt af masker* (Frøkjær, 2020). Ud fra dette, er det ikke så besynderligt, at danskerne, herunder gymnasieeleverne, deler holdninger på kryds og tværs. Undersøgelsen er blandt danskerne generelt blevet misforstået, da undersøgelsen kun har kigget på, om raske personer kan blive smittet med covid-19 ved brug af mundbind. De har ikke undersøgt om personer, der allerede er smittet med covid-19 smitter andre ved brug af mundbind (Heissel, 2020). Det har yderligere forsat journalister med tvetydige overskrifter, der bunder i den, til dels, diffuse undersøgelse. Dette er medvirkende til at skabe yderligere forvirring blandt danskerne.

Det er værd at inddrage, at der er lavet et Hollandsk studie med dansk deltagelse, hvor man har testet, hvorvidt mundbindet får os til at glemme andre covid-19 restriktioner. Studiet indebar mere end hundrede timers videomateriale fra overvågningskameraer i befærdede gader i henholdsvis Rotterdam og Amsterdam. Her blev konkluderet, at der ikke forekom nogen form for adfærdsændring forbundet med mundbindet. Det eneste sted, hvor der blev lempet på retningslinjer, var i forhold til afstandskravet, når der var så mange mennesker samlet, at den anbefalede afstand ikke kunne opretholdes (Videnskab.dk, 2020). Dette er et eksempel på, at man kan lave en undersøgelse lignende vores men med en anden fremgangsmåde. I det hollandske studie er adfærdsændringer undersøgt via observation.

Et andet studie der også er værd at inddrage, er HOPE-projektet der under covid-19 er blevet udarbejdet på Aarhus Universitet med Michael Bang Petersen i spidsen. Den 7. december blev en ny HOPE-rapport offentliggjort: *Danskernes smitteforebyggende adfærd og opfattelser*, som gav en status på danskernes adfærd under covid-19. Her bliver der (lidt modsat det Hollandske studie) konkluderet, at borgerne generelt er

opmærksomme på retningslinjerne, men at der stadig er tre vigtige opmærksomhedspunkter: I) *Opmærksomheden på afstand er faldende*, II) *den negative udvikling i oplevelsen af sundhedsmyndighedernes råd er endnu ikke vendt*, og III) *der er begyndende tegn på resignation* (Bor et al., 2020, s. 1). Opmærksomheden på hygiejne er stadig høj, hvilket er med til at holde smittespredningen nede. Men opmærksomheden på afstand har været faldende de seneste uger (ugerne op til den 6. december hvor data blev samlet ind). Denne tendens kan skyldes flere årsager. Borgerne giver blandt andet udtryk for, at de ikke oplever samme trusselsfølelse, som de gjorde tidligere i efteråret. Dette kan være medvirkende til at skabe en normalisering af det unormale (Bor et al., 2020, s. 1). Denne normalisering kan både være med til at styrke vanerne om hygiejne og afstand, men det kan også være med til at gøre afstandtagen til en mindre vigtig ting, hvis man som borger ikke oplever den store effekt. Derudover kan der være opstået en faldende tillid til vores regering i forbindelse med minkskandalen⁴ i efteråret.

Da vi, i starten af november, udarbejdede vores empiri var det inden minkskandalen var på sit højeste og dermed også inden nedlukningen af Nordjylland. Man kan derfor diskutere, om vi også kunne have opnået andre resultater, hvis vi i stedet havde udarbejdet vores empiri i starten af december, som man f.eks. ser i HOPE-projektet. Her kunne vi med stor sandsynlighed få et andet udbytte, som følge af den mistillid der gik viralt i slutningen af november ovenpå regeringens lovbrud.

Det er ikke blot skandalen om mink der i høj grad har floreret på de digitale platforme. Efter digitaliseringen, i det senmoderne samfund og udvidelsen af nyhedsmedierne, bliver vi konstant stimuleret i form af nyheder på diverse platforme. Disse nyhedsstrømme er nemme at sætte til debat på sociale medier, da de sociale medier er blevet et allemandseje, som er med til at give hver enkelt person en stemme i debatten. Der skabes en større åbenhed, når det gælder debat og holdningsdeling (Jensen et al., 2020).

Før i tiden herskede paternalismen, som også betyder faderlig (Engelbrecht, 2009), hvor autoriteten lå hos den faglærte og ikke var til diskussion (Ordnnet.dk, u.å.). I dag ligger autoriteten stadig hos den faglærte, men udfaldet sættes væsentligt oftere til diskussion. De faglærte er ikke blevet mindre dygtige eller kompetente, tværtimod. Til gengæld er borgere i dag blevet mere selvøgende og synes derfor som selvgjorte eksperter. Det skaber en polarisering, når man f.eks. ikke længere kun lytter til Søren Brostrøms udtalelser, som vel og mærke er direktør for sundhedsstyrelsen. Men når man også lytter til såkaldte frihedskæmpere, der mener det stik modsatte, og som, på de sociale medier, kan fylde lige så meget som Brostrøm. Der er en tendens til, at vi i kampen om fakta, søger viden der underbygger vores holdninger og samtidig skubber de holdninger væk, der peger i den modsatte retning (Sangild, 2017). I dag er vi mennesker konstant forudindtagede, selvom vi ønsker at tænke både systematisk og rationelt. Udover det ønsker vi ofte at blive bekræftede i de forud indtagelser vi har, hvilket er med til yderligere at skabe en polarisering, når man via internettet frit kan vælge at bruge den viden der underbygger ens holdning, det omtales også som *confirmation bias*⁵. Derfor ses der også en tendens i dag, hvor debatter ofte bliver bygget på ideologier fremfor det faktiske indhold. Dog er det ikke direkte de sociale medier, der er skyld i polariseringen. Der kan opstå en særlig gruppel polarisering, når man i grupper deler stærke holdninger, som bliver mere og mere ekstreme, jo mere gruppen er sammen om dem. Samtidig bliver de mindre lydhøre over for andre holdninger (Sangild, 2017). Disse grupper kan både

---

⁴ Den 4. november 2020 beordrede statsministeren aflivning af alle mink i Danmark, for at standse en muteret covid-19 virus også kaldet Cluster 5, uden at have lovhjemmel til det.

⁵ Confirmation bias er en tendens, hvor mennesker (u)bevidst søger eller favoriserer viden eller information der underbygger egne holdninger og samtidig skubber holdninger væk, der peger i modsatte retning.

være på de sociale medier, f.eks. facebookgrupper som "Jorden er flad. Jorden er ikke en globe", men det kan også være grupper der eksisterer og mødes udenfor de sociale medier som diverse foreninger, politiske partier eller andre interesseorganisationer.

Andreas Baumann skrev tilbage i slutningen af maj en artikel i *Mandag Morgen*. Baumann påpeger her, at danskerne har tendens til at mistro forskere og i stedet google sig til de synspunkter og fordomme, der passer bedre til deres egne holdninger. I denne artikel beskriver professor i idehistorie ved Aarhus Universitet Mikkel Thorup, hvordan videnskabelige autoriteter er under pres. Thorup argumenterer for, at: *videnskabelige udsagn er rykket ind der, hvor ideologierne tidligere stod*. Han beskriver at mange forsøger at *videnskabeliggøre ens egne politiske positioner*. De fakta, der ikke underbygger egne interesser og holdninger, betvivles hermed (Baumann, 2017). Med de nye digitale muligheder, kan man finde belæg for modstridende holdninger kun ved hjælp af få klik på internettet. Dette er medvirkende til, at debatter om tiltag, effekt af mundbind, falsk tryghed osv. er lettere tilgængeligt for den almene borger (Jensen et al., 2020). Det er blevet nemmere at finde folk med holdninger identiske til ens egne.

Behaviorisme og dispositiver i kombination

Vi har i vores undren over danskernes adfærd i forbindelse med mundbindet forsøgt at kombinere teorier fra behaviorismen og Michel Foucaults dispositivbegreb. En af fordelene ved at kombinere teorier med forskellige videns felter er, at man anskuer analysefeltet fra flere forskellige perspektiver. Dog er en risiko, at projektet muligvis kan virke forvirrende på læseren og forstyrre overblikket.

Behaviorismen beskæftiger sig med adfærd på et lavpraktisk niveau, hvor dispositive teorien omhandler adfærd på et større og mere filosofisk samfundsanalytisk niveau. En styrke ved dette er, at vi netop kan undersøge adfærd helt nede på det direkte plan og derefter trække resultaterne af vores observationer op i en større sammenhæng med dispositive teorien. Dette kan dog virke til at have være en for stor opgave for et projekt af dettes størrelse.

Det har været svært at kombinere de to teorier i de samme sekvenser. Dette har blandt andet resulteret i to opdeltede analyser i stedet for én samlet. Dette kan medføre, at analyserne ikke bliver så dybdegående, som de har kapacitet til. Eksempelvis lader det til at dispositive analysens omfang kan strække sig ud i det uendelige. At undersøge hele dispositive historien og samspillet med andre dispositive, og alt hvad dette indebærer, er som tidligere nævnt en meget omfattende opgave. Som vi ser det, kan dispositive analysen bestå af flere andre analyser som f.eks. en diskursanalyse, lov og juraanalyser og andre statskundskabelige analyser samt ikke at forglemme den historiske dimension og samspillet med andre dispositive, som ligeledes også skal undersøges. Mulighederne er nærmest uendelige. Dette kan være en svaghed ved selve dispositive analysen: at den er for kompleks, for omfattende og for svær at konkretisere. Her har vi også i dette projekt følt, at vi har måttet gå meget på kompromis på baggrund af den mængde tid, vi har haft til at lave dispositive analysen. Havde projektets analyse udelukkende bestået af en dispositive analyse, var det sikkert blevet en mere dybdegående og fyldestgørende analyse.

Ligeledes er behaviorismen og dets tilhørende teorier noget, der strækker sig i flere retninger. Såvel som i vores arbejde med dispositive teori og analyse har vi prioriteret nogle behavioristiske teorier højere end andre. Teorien omhandlende imitation og flokinstinkt er en af dem vi kunne have gået mere i dybden med. Derudover kunne vi med mere tid have gået i dybden i vores interviews med, hvilke mentalistiske udtryk der ligger til grund for individuelle handlemønstre hos gymnasieeleverne.

Et sted hvor vi måske kan sammenkoble behaviorismen og dispositivteori er, når vi prøver at forestille os dispositive som bygget på behavioristiske mekanismer. Når man skaber et dispositiv og ønsker adfændsændringer, er en vis forståelse og indsigt i folks adfærd sandsynligvis en forudsætning for at dispositivet skal lykkes i dets virke. Behaviorismen kan give indsigt i, hvordan mennesker reagerer mod forskellige stimuli og i forskellige situationer.

Kan man ikke forestille sig, at man før indførslen af nogle dele i et dispositiv eksempelvis en lov vil overveje, hvilken reaktion dette vil fremprovokere blandt befolkningen? Dispositiverne ønsker at skabe en ændring i folks adfærd. For at det skal lykkes, må ophavsmændene forstå noget om menneskelig adfærd. Her kan behaviorismen som adfærdsteori måske anvendes som et middel til at forudse konsekvenserne af dispositivet. Så er vi tilbage ved diskussionen om, hvorvidt behaviorisme er forældet og kan anvendes på mennesker. I eksemplet med dispositive er det endda større forsamlinger af mennesker, der skal analyseres. Her er behaviorismen måske ugyldig. Vi kan dog også indtage den position, at vi tror, at teorier som behaviorismen bliver mere anvendelige, når det omhandler grupper af mennesker, da reaktionerne måske vil være mere simple og forudsigelige. Selvom dette projekt ikke kan besvare disse spørgsmål, er det en interessant diskussion.

Konklusion

Vi vil i konklusionen besvare vores problemformulering: Hvordan kan behaviorismen benyttes til at beskrive gymnasieelevers opfattelse af egen adfærd efter implementeringen af mundbind? Og hvordan spiller mundbindet sammen med de resterende elementer i et samlet covid-19 dispositiv?

Ud fra analysen af egen empiri kan vi konkludere, at der er forskellige måder at tage imod mundbindet på. Behaviorismen kan benyttes, til at beskrive gymnasieelevers egen opfattelse af deres adfærd, men teorien kan ikke beskrive den faktiske adfærd. Teorien om klassisk betingning kan nuancere, hvordan covid-19 som udgangspunkt betragtes som noget utrygt. Mundbindet kan påvirke denne utryghed på forskellig vis. Der er forskellige opfattelser af mundbindet, som kan nuanceres ud fra teorien om operant betingning. Vi kan konstatere, at mange af gymnasieeleverne opfatter mundbindet som enten positiv forstærkning eller positiv straf. De fleste elever, der opfatter mundbindet som en positiv forstærker, oplever ingen adfærdsændring, når de bruger mundbind. Der er ikke en direkte sammenhæng, hvor en bestemt opfattelse fører til en bestemt adfærdsændring. Vi kan sammenfatte, at disse teorier i lav grad tager højde for individuelle følelser og tanker, hvilket derfor bliver en mangelvare i vores analyse. Menneskers subjektivitet vil have stor indflydelse på den enkeltes tilgang til mundbind og derved også elevernes adfærd. Forskellige opfattelser af mundbindet kan føre til samme resultat i adfærd, men omvendt kan den samme opfattelse af mundbind føre til modstridende resultater i adfærd. Vi kan ud fra vores undersøgelse konkludere, at der er forskellige syn på og holdninger til mundbindet, og at der generelt er tvivl om mundbindets effekt.

Denne konklusion er afhængig af tilgangen til de behavioristiske teorier. Hvis behaviorismen opfattes som et værktøj til at påvirke adfærd, er vores resultater mindre brugbare, end hvis behaviorismen opfattes som en måde at få forståelse for adfærd. Der er betydelige aspekter, som er værd at tage højde for i vores analyse. Behaviorisme er reduktionistisk, hvilket kan sættes spørgsmålstegn ved, om eleverne er bevidste om egen adfærd. Der kan argumenteres for, at nogle eleverne vil fremstille sig selv på en bestemt måde.

I forlængelse af de forskellige holdninger til mundbind og tvetydige resultater, er der indikationer på, at mundbindet ikke altid spiller sammen med de andre delelementer af covid-19 dispositivet på en hensigtsmæssig måde. Dette fremkommer af, at diskursen og vidnesbyrdene omkring mundbind har været svingende, og på den måde kan diskursen omkring mundbind have lagt sig i vejen for den samlede diskurs for covid-19 dispositivet. Vores analyse kunne dog ikke vise en sammenhæng mellem den opfattelse gymnasieelever har af mundbind, og den adfærd de mener, de har på baggrund af mundbind. Mundbindet lader hermed til i nogle tilfælde at kunne påvirke diskursen for covid-19 dispositivet på en uhensigtsmæssig måde, men da vores forsøg ikke viser en sammenhæng mellem opfattelse af mundbind og adfærd, så medfører disse tilfælde ikke nødvendigvis en uhensigtsmæssig adfærd i forhold til covid-19 overordnede formål.

Kort sagt er der forskellige opfattelser af mundbindet og adfærd, og disse kan være vanskelige at beskue ud fra behaviorismen, da flere fejlkilder har indflydelse på undersøgelsen. Derudover kan vi konkludere, at mundbindet ikke nødvendigvis stemmer overens, eller skaber hensigtsmæssige udfald, med de andre delelementer af covid-19 dispositivet.

Projektrefleksion

I vores projektarbejde har der været stor fokus på projektstyring, der også har fungeret som vores progressionskursus dette semester. Hele faciliteringsprocessen for projektarbejdet har fyldt meget i opstarten, hvilket har været med til at gøre, at selve skrivearbejdet for projektet endte ud i at blive skubbet en del. Derfor oplevede vi også en del frustration, og det tog en del kræfter hele tiden at gå et skridt frem og to tilbage. I det næste projekt vil vi arbejde på at tage en beslutning forholdsvis tidligt og gå med den fremfor hele tiden at kaste nye ideer op. På den måde kan skriveprocessen også starte tidligere. Derudover kunne det også være en mulighed at tænke mere case orienteret fra start.

Vores empiri blev en smule forhastet, da vi havde tiden imod os. Til næste projekt vil det være en fordel at tænke mere empiriorienteret fra start for at komme i mål med den mest fyldestgørende empiri. Vi kunne have læst mere i starten af processen, og vi kunne have forholdt os endnu mere nysgerrigt på opgaven. Det gik først op for os sent i processen, at det var vores undren, projektet skulle bygges ud fra. Vi kunne have inddraget vores kurser mere fra start og herved tænke i baner, hvor vi kunne tage udgangspunkt i dem. Det ville muligvis kunne have hjulpet os med at komme hurtigere frem til en undren og deraf et projektfokus. Det ville desuden også kunne skabe sammenhæng mellem opgaven og de inddragede og anvendte kurser.

Litteraturliste

- Andersen, N. B. (2020). *Betingning*. Den Store Danske. <https://denstoredanske.lex.dk/betingning>. Lokaliseret d. 26/11-2020
- Baumann, A. (2017). *Videnskabens autoritet er under pres*. Mandag Morgen. <https://www.mm.dk/artikel/videnskabens-autoritet-er-under-pres>. Lokaliseret d. 10/12-2020
- Bayer, S., & Jacobsen, B. (2020). *Menneske i Verden*. Samfunds Litteratur.
- Bengt-Pedersen, C., & Andersen, N. B. (2020). *Behaviorisme*. Den Store Danske. <https://denstoredanske.lex.dk/behaviorisme>. Lokaliseret d. 25/11-2020
- Bor, A., Jørgensen, F., Lindholt, M. F., & Petersen, M. B. (2020). *HOPE-projektet, Danskernes Smitteforebyggende Adfærd og Opfattelser*.
- Bruun, N. B. (2020). *Adfærdsforsker advarer: De unge bliver de store smittespredere*. Avisen Danmark. <https://avisendanmark.dk/artikel/adfærdsforsker-advarer-de-unge-bliver-de-store-smittespredere>. Lokaliseret 9/12-2020
- Bugge Rønnstad, E., & Ancher-Jensen, M. (2020). *TIDSLINJE OVER CORONAKRISEN: HVAD SKETE DER OG HVORNÅR?* Tænk tanken Europa. <http://thinkeuropa.dk/politik/tidslinje-over-coronakrisen-hvad-skete-der-og-hvornaar>. Lokaliseret d. 6/12-2020
- Buhl Andersen, M. (2020). *Københavns Politi forbyder ophold på Islands Brygge i seks dage*. Politiken. <https://politiken.dk/indland/art7762472/Københavns-Politi-forbyder-ophold-på-Islands-Brygge-i-seks-dage>. Lokaliseret d. 9/12-2020
- Christensen, U. (2020). *Reaktionerne kom for sent, da en influenza-pandemi hærgede i 1918*. Jyllandsposten. <https://jyllands-posten.dk/premium/indblik/Kultur/ECE11992526/reaktionerne-kom-for-sent-da-en-influenzapandemi-haergede-i-1918/>. Lokaliseret 2/12-2020.
- Dandanell, N. (2020). *Den spanske syge lærte os at lukke skolerne. Måske kan den også lære os, hvordan vi genåbner dem*. Skoleliv.dk. <https://skoleliv.dk/nyheder/art7732508/Den-spanske-syge-lærte-os-at-lukke-skolerne.-Måske-kan-den-også-lære-os-hvordan-vi-genåbner-dem>. Lokaliseret d. 10/12-2020
- DR. (2020). *Aftenshowet d. 12/2-2020*. DR. http://www2.statsbiblioteket.dk/mediestream/tv/record/pvica_radioTV%3Adu%3A0ccb9198-0dcc-4489-8d6a-a9819d372747/query/aftenshowet. Lokaliseret d. 20/11-2020
- Engelbrecht, N. (2009). *Paternalisme*. Den Store Danske. <https://denstoredanske.lex.dk/paternalisme>. Lokaliseret d. 11/12-2020
- Flyvholm, E., & Juhl, C. (2020). *EL: Nordisk beredskab skal ruste os til fremtidige pandemier*. Altinget. Lokaliseret d. 7/12-2020
- Foucault, M. (1972). *POWER/KNOWLEDGE*. Pantheon Books.
- Frøkjær, S. (2020). *Detektor: "Lille, bitte" eller ingen effekt af mundbind? Nyt studie giver medier problemer*. DR Nyheder. <https://www.dr.dk/nyheder/detektor/detektor-lille-bitte-eller-ingen-effekt-af-mundbind-nyt-studie-giver-medier>. Lokaliseret d. 11/12-2020
- Hahari, Y. N. (2015). *Sapiens - En kort historie om menneskeheden*. Lindhardt og Ringhof.
- Hansen, M. (2017). *B.F. Skinner*. Den Store Danske. https://denstoredanske.lex.dk/B.F._Skinner. Lokaliseret d. 26/11-2020

- Heunicke, M. (2020). *L 133 Forslag til lov om ændring af lov om foranstaltninger mod smitsomme og andre overførbare sygdomme d. 12/3-2020*. Folketinget.
https://www.ft.dk/samling/20191/lovforslag/l133/20191_l133_som_vedtaget.htm
- Jensen, C., Favrholt, D., Nathan, O., & Matthiessen, P. C. (2020). *1900-tallet*. Den Store Danske.
<https://denstoredanske.lex.dk/1900-tallet>. Lokaliseret d. 10/12-2020
- Kant, I. (2015). *Hvad er mennesket? Antropologi i et pragmatisk perspektiv*. Informations Forlag.
- Mørck, A. H. (2020). *Sådan har fire epidemier påvirket måden, vi bekæmper corona på*. TV2 Nyhederne.
<https://nyheder.tv2.dk/samfund/2020-05-05-saadan-har-fire-epidemier-paavirket-maaden-vi-bekaemper-corona-paa>. Lokaliseret d. 9/12-2020
- Nielsen, M. K. (2020). *Søren Brostrøm: Mundbind giver ikke mening lige nu d. 28/7-2020*. DR Nyheder.
<https://www.dr.dk/nyheder/indland/soeren-brostroem-mundbind-giver-ikke-mening-lige-nu>. Lokaliseret d. 9/12-2020
- Ordnet.dk. (u.å.). *Paternalisme*. Ordnet.dk. <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=paternalisme>. Lokaliseret d. 11/12-2020
- Pedersen, K. L. (2020). *Vidste du det? Din karantæne stammer fra pest-epidemi i middelalderen*. DR Nyheder.
<https://www.dr.dk/nyheder/kultur/historie/vidste-du-det-din-karantaene-stammer-fra-pest-epidemi-i-middelalderen>. Lokaliseret d. 11/12-2020
- Raffnsøe, S., & Gudmand-Høyer, M. (2005). *Dispositivanalyse - en historisk socialanalytik hos Foucault* (s. 281). Roskilde Universitetsforlag.
- Raffnsøe, S., Gudmand-Høyer, M., & S. Thanning, M. (2009). *Foucault*. Forlaget Samfundslitteratur.
- Regeringen. (2020). *Corona er ikke overstået. Tværtimod så er den tilbage med fuld styrke*. Regeringen.dk.
<https://www.regeringen.dk/nyheder/2020/pressemoede-om-covid-19-i-statsministeriet-fredag-23-oktober-kl-1830/>. Lokaliseret d. 11/12-2020
- Salomonsen, J., & Sonne, F. G. H. (2020). *Coronavirus: Alt om de nyeste tal, symptomer og behandling*. Videnskab.dk. <https://videnskab.dk/coronavirus>. Lokaliseret d. 9/12-2020
- Sangild, T. (2017). *Hun er ikke alene: Du vælger også fakta, der bekræfter dine holdninger. Sådan undgår du det*. Zetland. <https://www.zetland.dk/historie/sOMV95K1-moV7EBaj-ea412>. Lokaliseret d. 9/12-2020
- Schou Jensen, L. (2020). *Kvinde nægter at bære mundbind, og hun er langt fra den eneste*. TV2 Nyhederne.
<https://nyheder.tv2.dk/lokalt/2020-10-08-kvinde-naegter-at-baere-mundbind-og-hun-er-langt-fra-den-eneste>. Lokaliseret d. 11/12-2020
- Skinner, B. F. (1972). *Har vi råd til frihed?* Gyldendal.
- Skinner, B. F. (1975). *Om Behaviorisme*. Det Schønbergske Forlag.
- Statsministeriet. (2020). *Pressemøde den 6. marts 2020*.
<https://www.stm.dk/presse/pressemoedearkiv/pressemoede-den-6-marts-2020/>
- Sundheds- og ældreministeriet (2020). *Alle borgere får mulighed for at blive testet for COVID-19 d. 18/5-2020*. Sundheds- og ældreministeriet. <https://sum.dk/Aktuelt/Nyheder/Coronavirus/2020/Maj/Alle-borgere-faar-mulighed-for-at-blive-testet-for-COVID-19.aspx>. Lokaliseret d. 11/12-2020
- Sundhedsstyrelsen. (2020). *Vi skruer op for beredskabet for at forebygge coronasmitte i Danmark på baggrund af nye europæiske anbefalinger d. 4/2-2020*. <https://www.sst.dk/da/Nyheder/2020/Vi-skruer>

op-for-beredskabet-for-at-forebygge-coronasmitte-i-Danmark-paa-baggrund-af-nye-europaeiske.
Lokaliseret d. 6/12-2020

Sundhedsstyrelsen. (2020). *Vi kan godt! Ny kampagne skal motivere danskerne til at holde fast i coronarådene d. 23/11-2020*. Sundhedsstyrelsen. <https://www.sst.dk/da/nyheder/2020/vi-kan-godt-ny-kampagne-skal-motivere-danskerne-til-at-holde-fast-i-coronaraadene>. Lokaliseret d. 2/12-2020

TV2. (2020). *Pressemøder og taler: Orientering om coronasituationen i Danmark d. 15/8-2020*. <https://play.tv2.dk/programmer/nyheder/serier/pressemoeder-og-taler/orientering-om-coronasituationen-i-danmark-224474/>. Lokaliseret d. 22/11-2020

Udenrigsministeriet. (2020). *Coronavirus og opdatering af Udenrigsministeriets rejsevejledninger d. 07/02-2020*. Udenrigsministeriet. <https://um.dk/da/nyheder-fra-udenrigsministeriet/newsdisplaypage/?newsID=BA57BA0A-3FBA-444C-8CEB-43D37BA2CCAF>. Lokaliseret d. 6/12-2020

Udforsksindet.dk. (2017). *Ivan Pavlov og teorien om klassisk tilvænning*. Udforsksindet.dk. <https://udforsksindet.dk/ivan-pavlov-og-teorien-om-klassisk-tilvaenning/>. Lokaliseret d. 27/11-2020

Videnskab.dk. (2020). *Studie: Mundbind får os ikke til at glemme corona-forholdsregler*. Videnskab.dk. <https://videnskab.dk/kultur-samfund/studie-mundbind-faar-os-ikke-til-at-glemme-corona-forholdsregler>. Lokaliseret d. 9/12-2020

Watson, J. B. (1919). *Psychology from the standpoint of a behaviorist*. Journal Of Experimental Psychology

Watson, J. B. (1924). *Behaviorism*. Kegan Paul, Trench, Trubner & CO.